

Київський національний торговельно-економічний університет

Кафедра банківської справи

ВИПУСКНА КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на тему:

Розвиток вітчизняного ринку кредитних послуг в контексті євроінтеграції

Студентки 2 курсу 4м групи
спеціальності 072 «Фінанси, банківська
справа та страхування»
спеціалізації «Фінансове
посередництво»

Дурицької Юлії
Олександрівни

Науковий керівник
канд. екон. наук

Калита Оксана
Василівна

Гарант освітньої програми
канд. екон. наук,
МВА

Жураховська
Людмила
Валентинівна

Київ – 2020

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ОСНОВИ РОЗВИТКУ РИНКУ КРЕДИТНИХ ПОСЛУГ	6
РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ РОЗВИТКУ РИНКУ КРЕДИТНИХ ПОСЛУГ В УКРАЇНІ.....	15
2.1. Аналіз ринку кредитних послуг в Україні	15
2.2. Оцінювання економічного підґрунтя євроінтеграційного курсу України	25
РОЗДІЛ 3 НАПРЯМИ РЕФОРМУВАННЯ РИНКУ КРЕДИТНИХ ПОСЛУГ В УКРАЇНІ В КОНТЕКСТІ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ.....	37
3.1. Регулювання ринку кредитних послуг в європейських країнах	37
3.2. Стратегічні напрями реформування ринку кредитних послуг в Україні в контексті євроінтеграційних процесів.....	45
ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ.....	54
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	58
ДОДАТКИ.....	63

ВСТУП

Актуальність дослідження. В сучасних умовах розвиток ринку кредитних послуг є важливою складовою фінансового ринку, який призначений швидко мобілізувати фінансові ресурси всіх суб'єктів господарювання, однак зазначається не досить ефективне функціонування вітчизняного ринку кредитних послуг на який впливають досить вагомі чинники, до яких можна віднести: недосконалу нормативно-правову та законодавчу базу, постійне зростання кредитних ризиків в фінансових установах, зростання відсотку недовіри суб'єктів господарювання до банківських установ, дефіцит кредитних ресурсів та накопичення кредитної заборгованості на всіх сегментах кредитного ринку через нестабільну економічно-політичну ситуацію за останні роки.

У зв'язку з цим актуальною сьогодні є розробка теоретичних пропозицій і рекомендацій з удосконалення ринку кредитних послуг в умовах євроінтеграції, широке практичне використання котрих допоможе банківській системі України підвищити ефективність діяльності всіх кредитних інститутів у процесі кредитування.

Щодо тенденції та проблеми сучасного розвитку кредитного ринку України впродовж останніх років досліджені у наукових працях багатьох вчених: Барановського Ф. [2], Літковської К., Гарилюк А. [7], Волосович С. [37]., Вовчак О. [4], Золотарьова В. [39], Заруби О., Івасіва Б., Ілляшенка С., Карасика О., Кириченка О., Ковальової З., Міщенко В., Морозової О., Миськів Г. [8], Мазуренко К., Тарасевич Н. [12]

Надаючи належної уваги та аналізуючи наукові роботи вчених, які присвятили себе як розвитку ринку кредитних послуг, так і тлумаченню таких суттєво-важливих економічних термінів, як кредитна послуг, кредитний продукт, ринок кредитних послуг, на сьогодні їх тлумачення та опис висвітлено лише в загальних рисах у рамках фінансового або грошового ринків. Прозоре функціонування ринку кредитних послуг на

всіх етапах має здійснюватися на засадах чіткого та правильного розуміння понять кредиту, кредитним системам, окремим складовим кредитного ринку тощо. Актуальність вищезазначених проблем та прикладна їх цінність і зумовило вибір даного дослідження, визначили його мету та завдання.

Метою дослідження полягає у розкритті теоретичні і практичних положень щодо ринку кредитних послуг в контексті євроінтеграції.

Для досягнення цієї мети були сформульовані наступні **завдання**:

- провести огляд літературних джерел та обґрунтування необхідності та сутність ринку кредитних послуг;
- проаналізувати ринок кредитних послуг України протягом 2016-2020 роки;
- дослідити економічне підґрунтя євроінтеграційного курсу;
- оцінити регулювання ринку кредитних послуг в європейських країнах;
- розробити стратегічні напрями реформування ринку кредитних послуг в Україні в контексті євроінтеграції.

Об'єктом дослідження є сукупність відносин, що виникають в процесі кредитних послуг.

Предметом дослідження є теоретичні та практичні положення щодо функціонування ринку кредитних послуг в умовах євроінтеграції.

Методи дослідження. Теоретико-методологічну основу дослідження становлять наукові праці, нормативні документи з питань кредитних послуг в Україні. В основу дослідження покладено загальнонаукові та спеціальні методи пізнання: абстрактно-логічно – для аналізу фахової літератури, теоретичного узагальнення й формування висновків щодо сутності ринку кредитного ринку та напрямків економічного підґрунтя євроінтеграційного курсу; декомпозиції – для розкриття мети дослідження

та постановки завдань; методи аналізу та синтезу – для ринку кредитних послуг.

Інформаційною базою дослідження є законодавчі і нормативні акти з питань регулювання кредитної діяльності банків; офіційні дані Національного банку України; фінансова звітність банків, зокрема звітність АТ «ОТП Банк»; монографічні дослідження та наукові публікації з досліджуваної проблеми.

Практичне значення одержаних результатів Отримані результати можуть бути використані для удосконалення функціонування кредитного ринку в умовах євроінтеграції.

Особистий внесок магістра. Випускна кваліфікаційна робота є самостійним завершеним дослідженням автора.

Публікації. За результатами виконання випускної кваліфікаційної роботи опубліковано 1 статтю: Дурицька Ю. Теоретичні засади ринку кредитних послуг України. *Бізнес-процеси у кредитно-фінансових установах* / відп. ред. Н.П. Шульга м. Київ. нац. торг.-екон.ун-т, 2020. 426 с.

Також, за результатами наукового дослідження стали основою для доповіді на науковій конференції на тему Теоретичні аспекти ринку кредитних послуг. *Фінансово-кредитні системи: проблеми теорії та практики.* зб. наук. ст.студ. денної та заочної форми навчання / відп. ред. Н.П. Шульга - м. Київ. Нац. торг.-екон.ун-т, 2020. 381 с.

Обсяг та структура роботи. Робота складається з 3 розділів, вступу, висновків, списку використаних джерел та додатків. Обсяг роботи складає 74 сторінок. В роботі представлено 5 таблиць, 12 рисунків, 10 додатків та використано 44 наукових джерел.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ОСНОВИ РОЗВИТКУ РИНКУ КРЕДИТНИХ ПОСЛУГ

Трансформація ринкової економіки України передбачає створення та розвиток стабільного ефективного ринку кредитних послуг як одного з провідних секторів економіки країни, де відбувається переміщення фінансових ресурсів від власників до користувачів.

У механізмі функціонування кредитної системи України велика роль належить банкам, які діють в різних секторах ринку позичкового капіталу і є багатофункціональними організаціями. Банки акумулюють основну частку кредитних ресурсів і надають своїм клієнтам повний комплекс фінансових послуг, включаючи кредитування, прийом депозитів, розрахункове обслуговування, купівлю-продаж і зберігання цінних паперів, іноземної валюти [41 с.182].

Необхідність кредиту в умовах ринкової економіки тісно пов'язана з особливостями кругообігу індивідуальних капіталів. Кредит потрібний також для становлення нових підприємств малого та середнього бізнесу, впровадження нової техніки і технологій. Завдяки кредиту зменшується час на задоволення господарських і особистих потреб: кредитори мають змогу отримати додаткові грошові кошти при передачі певної суми вільних ресурсів позичальнику.

Економічна наука довела, що кредит є універсальним інструментом розподілу і перерозподілу національного доходу, фінансових, матеріальних і трудових ресурсів, вирівнювання рівнів рентабельності підприємств на основі переливання капіталів, що сприяє прогресивним структурним зрушенням у народному господарстві [1, с.85-86].

Кредитні послуги займають важливу частину фінансового ринку країни, господарської діяльності та економіки кожної країни.

Проаналізувавши ми дійшли до висновку, що не існує єдиного тлумачення «кредитний ринок», кожний автор трактує на власний розсуд. Особливу увагу в науковій літературі відведено кредиту, кредитним послугам, окремим складовим кредитного ринку тощо.

На наш погляд, щоб зрозуміти сутність та розвиток кредитного ринку, необхідно розглянути спочатку тлумачення «послуга» і «кредит».

Дефініція «послуга», як і самі послуги, відомі людству з давніх давен, однак серед науковців так і не вироблене єдине універсальне загальноприйняте визначення, яке б задовольняло хоча б більшість з них. За твердженням Н. Миронової до факторів, що стали причиною складності визначення поняття послуги, слід віднести: [39, с.104]

- до послуг відносяться усі економічні блага, які неможна віднести до промислового виробництва або сільського господарства;
- послуга — гнучкий об'єкт, межі якого легко змінюються.
- послуга як процес, певного роду діяльність, що пов'язано з характером споживання послуг: послуги споживаються в процесі їх надання;
- за метою та підсумком її надання, як мета послуги розглядається задоволення потреби, а як підсумок її надання — результат, який не має матеріального прояву, пов'язаний зі зміною стану клієнта або приналежної йому власності (товару);
- за об'єктами впливу — об'єктами впливу послуги виступають людина, суспільство загалом, товари [39, с.104].

Узагальнюючи вищесказане, можна сказати що, послуга – це результат діяльності суб'єктів здебільшого нематеріального характеру, основною метою якої є отримання певного результату, а саме задоволення потреб людини або суспільства.

Слово кредит походить від латинського «creditum», яке означає «позика», «борг». Цей термін також переводиться як «вірю», «довіряю» [3, с.210]. А тому категорія кредиту розглядається економічною наукою переважно як довіра однієї особи до іншої, на підставі чого у позику

надається певна вартість у грошовій або товарній формі для тимчасового користування.

У сучасній науці багато уваги приділяється дослідженню проблеми сутності кредиту. Загалом вітчизняні й зарубіжні економісти не мають щодо розуміння сутності “кредиту” єдиної позиції. В наукових роботах досить часто бачимо спроби окремих авторів наводити визначення кредиту через різні види економічних відносин.

У сучасній науковій літературі до визначення кредитної послуги та її співвідношення з кредитним продуктом і кредитною операцією існує два підходи.

У межах першого кредитна послуга та кредит певною мірою ототожнюються. Так, Горбач Л. М. та Каун О. Б. під кредитними послугами розуміють послуги, пов’язані з наданням позичальникам грошових коштів за умов їх поверненості, платності і строковості. [37, с.78].

Гур’янов С. А. тлумачить кредитні послуги як відносини між банком та клієнтом з надання визначених грошових сум на основі принципів строковості, зворотності та платності [37, с.78].

На наш погляд дані тлумачення «кредитної послуг», з одного боку, перекликається з визначенням кредиту, з іншого, – автори не враховують те, що принцип зворотності, що застосовується у розумінні кредитної послуги, вступає у протиріччя з її ознакою безповоротності.

Другий підхід ототожнює кредитну послугу з операцією.

У його складі виокремлюються два напрями щодо розуміння співвідношення кредитного продукту, кредитної послуги та кредитної операції.

Лаврушин О. І. підкреслює, що послуга – це сукупність дій, процес створення кредитного продукту, а операція – це конкретні дії зі створення кредитного продукту. Водночас надання кредитних послуг передують розробка та формування кредитного продукту. Взявши за основу

загальновідоме визначення товару в економічній літературі як продукту праці, виробленого для обміну, можна стверджувати, що кредитна послуга є продуктом, виробленим персоналом кредитної установи для продажу [37, с.78-79].

Дослідивши тлумачення різних науковців, можна повністю погодитися з їхньою думкою і узагальнити визначення кредиту та кредитної послуги.

В тлумаченні «кредитна послуга» описується сфера, де саме ця послуга обертається – це ринок кредитних послуг.

Ринки кредитних послуг – елемент фінансового ринку, сфера діяльності учасників ринків кредитних послуг з метою надання та споживання певних фінансових послуг. До ринків фінансових послуг належать професійні послуги на ринках банківських послуг, страхових послуг, інвестиційних послуг, операцій з цінними паперами та інших видах ринків, що забезпечують обіг фінансових активів [28].

В свою чергу ринок кредитних послуг на сьогодні так і не має єдиного тлумачення, яке б повністю його охарактеризувало з усіх сторін, тому багато вчених також присвятили йому багато уваги в своїх працях та надали йому власне тлумачення.

Зокрема, С. Маслова кредитний ринок уявляє як механізм, за допомогою якого встановлюються взаємовідносини між підприємствами і громадянами, які мають потребу в фінансових ресурсах, та організаціями і громадянами, які можуть надати необхідні кошти на певних умовах [40, с.29].

Ходаківська В. трактує ринок кредитних послуг як механізм, за допомогою якого встановлюються взаємозв'язки між підприємствами і громадянами, що потребують грошових коштів, та організаціями і громадянами, що можуть позичити їх на певних умовах. Таким чином, вона трактує, що кредитний ринок - різноманітних платіжних систем в країні [40, с.29].

Глущенко С. трактує кредитний ринок як сукупності кредитних відносин, фінансово-кредитних інститутів та певних встановлених організаційно-правових норм, що у своїй єдності та взаємодії забезпечують можливість руху кредиту в різних формах між суб'єктами економіки на національному і міжнародному рівнях [40, с.29].

В Енциклопедії «Банківської справи України» ототожнює з ринком кредитних послуг і називає його ринком позичкових капіталів, який є різновид фінансового ринку на якому формується попит і пропозиція на грошові кошти, які надаються у позику. В даному випадку я з автором абсолютно погоджуюсь і вважаю це трактування влучним і зрозумілим [40, с.30].

Шелудько В. характеризує кредитний ринок як специфічну складову ринку інструментів позики, які відображають відносини між емітентом та інвестором і, як правило, пов'язані з виплатою доходу інвестору за надану емітентові позику. До ринку інструментів позики науковець відносить кредитні інструменти та боргові цінні папери [40, с.30].

Солодінова К. розуміє ринок кредитів як сферу обігу позичкових коштів та виділяє дві головні особливості даного ринку: 1) на ньому обертається один товар - гроші; 2) гроші надаються в позику [10, с.845].

Аналізуючи всі тлумачення з різних джерел можна стверджувати, що кожен автор трактує і розглядає ринок кредитних послуг з власної точки зору і надати повністю точну сутність даному терміну досить складно.

На наш погляд, ринок кредитних послуг найбільш доречно розглядати як відносини між позичальником і кредитором на платній основі.

Економічна роль ринку кредитних послуг полягає в його спроможності об'єднати дрібні, розрізнені грошові кошти в інтересах всього капіталістичного накопичення. Це дозволяє ринку активно впливати на концентрацію і централізацію виробництва і капіталу.

Розглянувши різні тлумачення ринку кредитних послуг, досить складно охарактеризувати усі прояви сутності ринку кредитних послуг у одному визначенні, тому потрібно його розглядати з двох сторін: як специфічну сферу грошового та фінансового ринків, та як певний механізм взаємодії між суб'єктами ринку [10].

У першому випадку ринок кредитних послуг виступає як специфічна сфера грошового та фінансового ринків, де обертаються позикові засоби у натурально-речовій або грошовій формах, формується попит і пропозиція на них та дотримуються принципи оплати, повернення та строковості [10].

У другому випадку ринок кредитних послуг виступає як певний механізм за допомогою якого встановлюються взаємовідносини між суб'єктами ринку кредитних послуг у процесі акумуляції вільних грошових коштів і спрямування їх на потреби суспільного розвитку та забезпечення індивідуальних потреб населення [10].

Відомо, що наявні грошові ресурси не завжди перебувають у розпорядженні й володінні тих громадян або підприємств і в тому місці, де виникає потреба їхнього використання. Ситуація вимагає впровадження низки заходів, пов'язаних із пошуком вільних коштів або реалізацією можливостей їх використання.

Так формується ринок кредитних послуг, який надає можливість зустрітися юридичним і фізичним особам, що згодні надати вільні кошти в користування за відповідну винагороду, з особами, що їх потребують та готові заплатити певну ціну [7, с. 37-40].

Щодо видів кредитних послуг, які схематично зображені в *дод. К*, то в економічній літературі науковці розрізняють такі:

- ✓ за масштабними об'єктами кредитування: кредитні послуги на фінансування секторів економіки; кредитні послуги державним органам влади; кредитні послуги на споживчі потреби населенню.

- ✓ за терміном користування: короткострокові (до 1 року); середньострокові (до 3 років); довгострокові (понад 3 роки);
- ✓ за забезпеченням: забезпечені заставою; гарантовані; з іншим забезпеченням; незабезпечені;
- ✓ за строками повернення: строкові; до запитання; відстрочені; прострочені;
- ✓ за формою організації: двосторонній; консорціумний; дзеркальний; багатосторонній [42].

Важливу увагу слід приділити функціям ринку кредитних послуг, які також схематично зображені на рис.1.2. *дод. Л* до яких можна віднести:

- акумуляція грошових заощаджень (нагромаджень) підприємств, населення, держави та іноземних клієнтів, яка полягає в здатності об'єднувати грошові кошти як держави, так фізичних і юридичних осіб;
- трансформація грошових фондів безпосередньо в позиковий капітал та використання його у вигляді капіталовкладень для обслуговування процесу виробництва, тобто перетворення грошових коштів у капітал може направлятись на фінансування потреб національної економіки у сферу виробництва;
- забезпечення обслуговування держави і населення як джерело позикового капіталу для покриття державних і споживчих потреб [8].

Об'єктом на кредитному ринку є тимчасово вільні грошові кошти у формі позичкового капіталу. До них ще можна віднести різні послуги та товари [40].

Суб'єктами на кредитному ринку можуть бути як фізичні так і юридичні особи – іноземні та вітчизняні.

Основними учасниками національного кредитного ринку є держава, банківські та небанківські фінансово-кредитні установи, суб'єкти

господарювання, а також підприємства, структурні підрозділи, корпорації [4].

Особливе місце серед учасників ринку займають банківські та небанківські фінансово-кредитні установи, тому що саме вони є головним елементом і повністю охоплюють весь спектр послуг на ринку. До небанківських фінансово-кредитних установ належать страхові та лізингові компанії, кредитні спілки, ломбарди та інші. Усі учасники ринку беруть активну участь у кредитних відносинах і можуть виступати як позичальниками, так і кредиторами [40].

Сьогодні в Україні діяльність із надання кредитів, позик, регулюють такі нормативно-правові акти: Конституція України від 28.06.1996 р., Закони України: «Про банки і банківську діяльність» [28], «Про Національний банк України» [27], «Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг» [28].

Між тим, при дослідженні будь-яких питань, що стосується сфери кредитного ринку, варто звертати прицільну увагу на Закон «Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг», адже він є одним з головних законів, який визначає не лише принципи та форми регулювання, а й вказує на головні структурні органи в сфері державного регулювання ринку кредитних послуг.

На нашу думку, для активного розвитку ринку кредитних послуг необхідно стратегічне врегулювання законодавчої бази щодо захисту прав кредиторів та позичальників та спростити процедуру стягнення застави. Ще одним важливим законом, який потрібно ухвалити задля підвищення ефективності розвитку банківського сегменту кредитування є Закон України «Про споживче кредитування», основні положення якого мають регламентувати створення ефективного механізму споживчого кредитування для захисту прав та законних інтересів і позичальників, і кредиторів; забезпечити належне конкурентне середовище функціонування банків на кредитному ринку; посилити вимоги до розкриття інформації

щодо споживчого кредитування в інтересах споживачів та інвесторів фінансового сектору тощо [43].

Одним з методів управління ринком кредитних послуг є державне регулювання, які здійснюють відповідні органи державного регулювання.

Важливе функціональне значення у структурі органів державного регулювання кредитних послуг має Національний банк України. Згідно із Законом України «Про банки і банківську діяльність» [26], а також Закону України «Про Національний банк України» [27] є спеціалізованим органом, що виконує функції кредитора останньої інстанції та регламентує, регулює та наглядає за кредитною діяльністю банківських установ.

Таким чином, проаналізувавши тлумачення різних науковців щодо кредитних послуг і спробували, на основі тлумачень вчених, дати своє визначення: кредитні послуги – економічні відносини, які виникають між позичальником та кредитором з метою задоволення тих чи інших потреб. Ринок кредитних послуг ми розглянули з двох сторін через широкий та багатогранний спектр тлумачень і зробили висновок, в першому випадку, що ринок кредитних послуг це є сфера де обертаються грошові кошти та формують на них попит і пропозицію, а з другої сторони це механізм де встановлюються взаємовідносини між суб'єктами даного ринку.

Також, було виділено суб'єкти, об'єкти та учасники на ринку кредитних послуг; вказали основні нормативно-правові акти, які регулюють діяльність кредитування та визначили головну структуру з державного регулювання – НБУ.

Але через достатню, на перший погляд, якісну законодавчу базу та нормативно-правові акти все ж потребують вдосконалення задля кращого функціонування та розвитку кредитних послуг та, безпосередньо, самого кредитного ринку.

РОЗДІЛ 2

АНАЛІЗ РОЗВИТКУ РИНКУ КРЕДИТНИХ ПОСЛУГ В УКРАЇНІ

2.1. Аналіз ринку кредитних послуг в Україні

Сучасна макроекономічна ситуація є достатньо мінливою, що створює додаткові перешкоди для розвитку загальнонаціонального ринку грошово-кредитних послуг та негативно впливає на рівень кредитування. Органи управління діяльністю комерційних банків стверджують, що існує стала тенденція до зменшення попиту на кредити зі сторони населення та бізнесу. Наведені аспекти зумовлені встановленням більш жорстких стандартів кредитування та зростання запитів на реструктуризацію від підприємств-позичальників [23].

Основні показники стану та динаміки функціонування кредитного ринку України у 2016-2020 рр. наведено у Додатку А. Можна стверджувати, що динаміка показників є мінливою, протягом досліджуваного періоду на ринку кредитного обслуговування фізичних та юридичних осіб простежуються коливання обсягів кредитування. Детальніша характеристика абсолютних та відносних відхилень у обсягах кредитних операцій відображена в Додатку Б, за результатами опрацювання якого можна зробити такі висновки:

- 1) 2019 рік характеризується зниженням кредитування клієнтів на 85 430,0 млн грн (або на 7,64%), суб'єктів господарювання на 97 135,0 млн грн (або на 10,57%) та небанківських фінансових установ на 33,0 млн грн (або на 50,00%) в порівнянні з 2018 роком;
- 2) позитивна тенденція у 2019 році збереглась у напрямку кредитування органів державної влади – збільшення на 1 859,0 млн грн

(або на 64,89%), фізичних осіб – збільшення на 9 878,0 млн грн (або на 5,02%) в порівнянні з відповідним періодом 2018 року;

3) строкові вклади в інших банках та кредити, надані іншим банкам, також зросли у 2019 році на 1 296,0 млн грн (або на 3,85%).

Аналізуючи стан фінансового ринку в Україні, можна стверджувати, що існує стала тенденція до занепаду якості пропонованих послуг (зокрема, банківського та страхового спрямування). Причинами цього є неефективна та ризикована кредитна політика держави. В перспективі діяльність банків має бути спрямована на активізацію проведення кредитних операцій, які здатні забезпечити максимальний прибуток та знизити ризик, що пов'язано з процедурою кредитування загалом.

Загальноприйнятою практикою дослідження процесів надання кредитних послуг резидентам є аналіз показників залежно від секторів соціально-економічного середовища, зокрема кредитування інших фінансових корпорацій; кредитування сектору загального державного управління; кредитування нефінансових корпорацій; кредитування інших секторів економіки. У Додатку В показано динаміку кредитування резидентів відповідно до секторів економіки за 2016-2020 рр. Статистично-аналітичні дані свідчать, що:

1) найбільшого погіршення кредитування зазнав сектор нефінансових корпорацій, у 2019 році обсяг виданих кредитних ресурсів знизився на 77466,0 млн грн (або на 9,42%);

2) найбільш активно розвивається кредитування резидентів сектору загального державного управління, приріст виданих кредитів у 2019 році в порівнянні з 2016 роком становив 3302,0 млн грн (або 230,9%).

Таким чином, структура надання кредитів депозитними установами, крім Національного банку України (далі – НБУ) резидентам відповідно до секторів соціально-економічного середовища у 2020 році відображено на рис. 2.1.

Наведена структура кредитування резидентів в розрізі різних секторів позичальників на рис. 2.1.

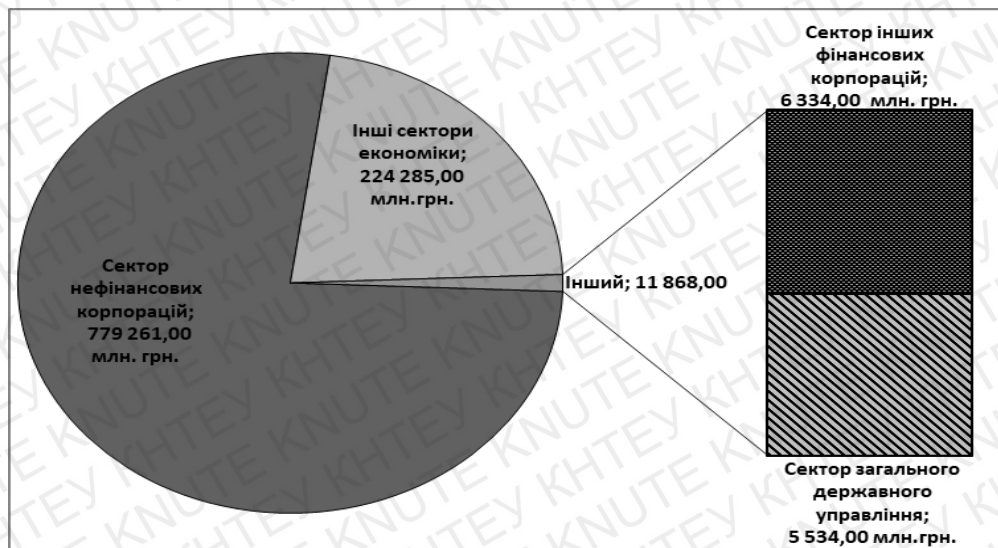

Рис. 2.1. Структура кредитування резидентів України в розрізі різних секторів позичальників станом на 01.09.2020 року, млн грн.*

*Примітка: складено автором за даними [30]

Стан вітчизняного ринку кредитних послуг залежить від сукупності зовнішніх та внутрішніх факторів, комплекс яких формується відповідно до обраної органами публічного управління стратегії розвитку грошово-кредитного ринку. Проте, якщо внутрішні чинники можна корегувати, то зовнішні чинять більший вплив на результативність функціонування банківського сектору. Зокрема, їх можна розглядати в розрізі трьох рівнів:

- мегарівень (світовий рівень): стан світової економіки та політична стабільність, міжнародна інвестиційна позиція країни, міжнародні стандарти, стан розвитку технологій;
- макрорівень (державний рівень): стабільність внутрішньополітичної ситуації, правова захищеність, демографічна ситуація в країні, рівень фінансової грамотності, культури, довіра населення до фінансово-кредитних установ, стійкість національної валюти, дефіцит або профіцит бюджету, монетарний складник;

– мікрорівень (рівень банківського сектору): монетарна політика НБУ, розвиток банківської інфраструктури, кон'юнктура фінансового ринку.

Таким чином, ефективність кредитування пов'язана з реструктуризацією підходів управління процесами надання кредитних послуг для фізичних та юридичних осіб, мінімізацією негативного впливу із боку зовнішніх факторів соціально-економічного середовища та забезпеченням фінансової стійкості грошово-кредитного ринку України.

Показники кредитування в розрізі строків надання кредитних ресурсів позичальникам відображені на рис. 2.2 в додатку Ж.

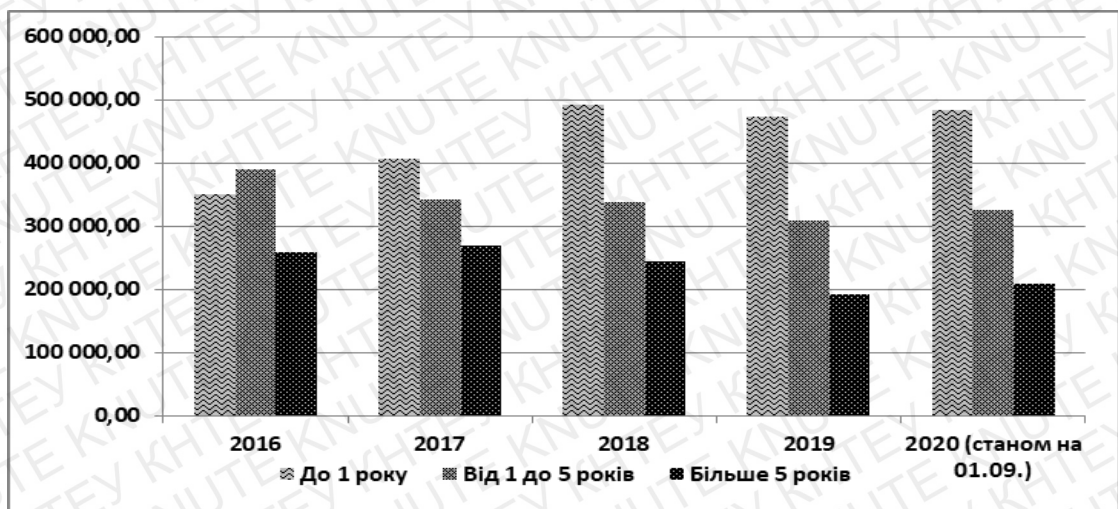

Рис. 2.2. Динаміка кредитування в розрізі надання кредитних ресурсів за 2016-2020 рр., млн грн.*

*Примітка: складено автором за даними [30]

На рис. 2.2 простежується стала зворотна залежність між короткостроковим та довгостроковим кредитуванням. Стимулювання короткострокових кредитних операцій пов'язано:

- з одного боку, з низьким рівнем довіри банківських установ до рівня платоспроможності та фінансової стабільності позичальників;
- з іншого боку, з коливаннями рівня доходів та зайнятості громадян, що знижує їх можливості в залученні кредитних ресурсів на довгостроковий термін.

Механізм кредитування до 1 року є найбільш використовуваним у структурі обслуговування споживачів кредитних послуг. Занепад довгострокового кредитування має достатньо негативний вплив на стимулювання розвитку банківського сектору, оскільки унеможлиблює залучення довгострокових фінансових ресурсів. Значною мірою така ситуація є наслідком високого рівня процентних ставок та обмеженістю пропозицій послуг довгострокового кредитування на взаємовигідних для сторін умовах. Своєю чергою, передумовами таких тенденцій є:

- незадовільний стан загальнонаціонального соціально-економічного розвитку, низький рівень політичної стабільності, мінливість вітчизняної моделі публічного управління, яка пов'язана із впливом глобальних (зокрема, європейських) змін у підходах реалізації державного управління;
- неефективність концепції публічного управління, спрямованої на максимізацію доходів держави та обмеження участі громадян у трансформаційних процесах господарського сектору;
- втрата платоспроможності позичальників внаслідок динамічної інфляції, курсових коливань, зниження рівня зайнятості;
- недостатній законодавчий захист прав та інтересів кредиторів, що обумовлює низький рівень довіри до довготермінового кредитування та високі кредитні ризики [30, с. 27].

Показники кредитування залежно від валюти кредитних ресурсів відображено на рис. 2.3 та додатку 3.

Динаміка показників у розрізі валюти кредитування свідчить про наявність зворотної залежності між показниками: підвищення кредитних операцій в національній валюті супроводжується зниженням кредитування в іноземній. Такі тенденції є показниками високої ризикованості валютного кредитування, вони сформувались під впливом глобальних інфляційних та валютних коливань. Зокрема, суттєвий вплив на перебіг процесів надання й обслуговування кредитів в іноземних валютах має

режим валютного курсу, який є нестабільним в умовах вітчизняного грошово-кредитного сектору. Оскільки чергові платежі здійснюються, як свідчить практика, у національній валюті, то за умов режиму плаваючого курсу позичальники безпосередньо зазнають утрат від курсових коливань. Зниження їх платоспроможності трансформується в кредитний ризик як для банків-кредиторів, так і для самих позичальників фінансових ресурсів [14, с. 240].

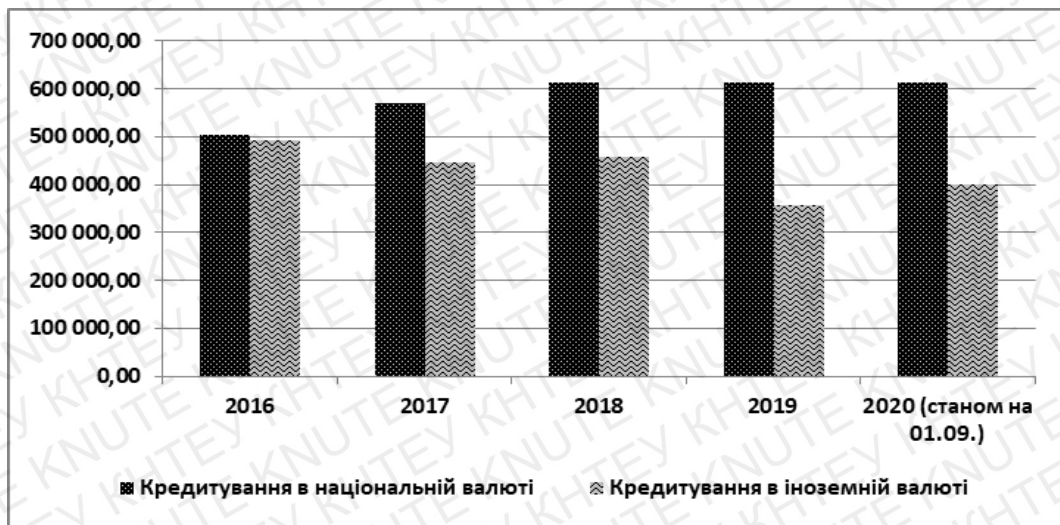

Рис. 2.3. Динаміка кредитування залежно від валюти кредитних ресурсів протягом 2016-2020 рр., млн грн.*

*Примітка: складено автором за даними [30]

Враховуючи те, що об'єктом дослідження в роботі виступає АТ «ОТП Банк», подальший аналіз доцільно зорієнтувати на його кредитній діяльності та визначенні місця банку в конкурентному вітчизняному середовищі. Відповідно до розробленої банком стратегії діяльності та управління ризиками було визначено засади регулювання всіх видів ризиків, які ідентифіковані господарюючим суб'єктом. Першочергово у стратегії йдеться про управління кредитним ризиком, оскільки він є найбільш суттєвим ризиком для поточної діяльності банків. Стратегія управління ризиками, кредитна політика та політики управління кредитним ризиком, в тому числі моніторингу, роботи з забезпеченням та

проблемною заборгованістю, розроблені керівництвом АТ «ОТП Банк» на основі практичного досвіду дають визначення кредитному ризику, критеріям кредитоспроможності та платоспроможності для індивідуальної заборгованості, встановлюють нормативи та ліміти для управління кредитним ризиком на рівні портфеля. Детальні вимоги щодо кредитної угоди встановлюються в стандартах продуктів, які оновлюються на регулярній основі, проте не рідше одного разу на рік. Окреслені аспекти забезпечують ефективність обраного курсу кредитного обслуговування споживачів, детальна інформація щодо динаміки кредитування досліджуваним банком протягом 2016-2019 років наведена на рис. 2.4 та Додатку Г.

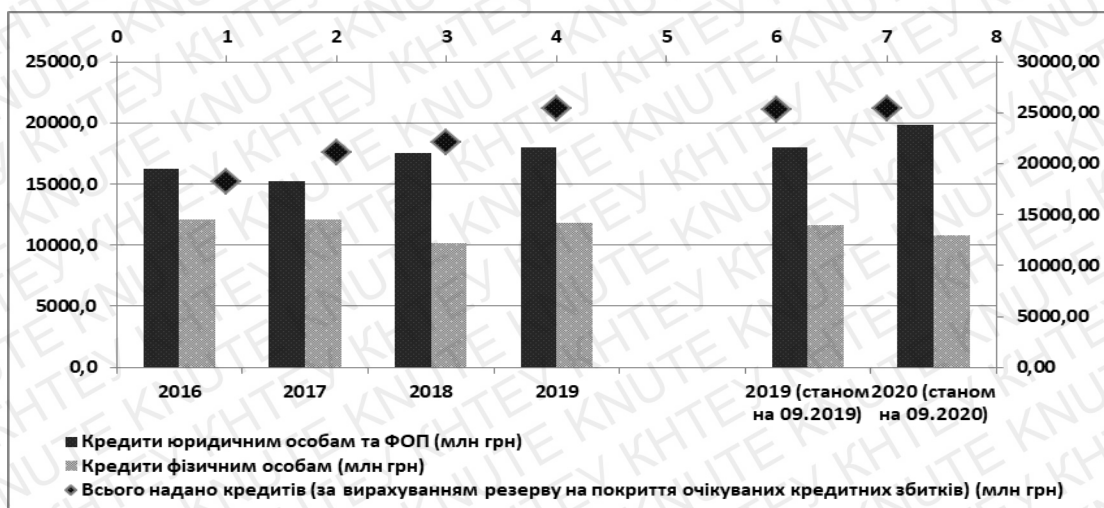

Рис. 2.4. Динаміка обсягів кредитування юридичних та фізичних осіб клієнтів АТ «ОТП Банком» протягом 2016-2020 рр., млн грн.*

*Примітка: складено автором за даними фінансової звітності АТ «ОТП Банк»

Відображена динаміка зміни обсягів кредитування АТ «ОТП Банком» протягом 2016-2019 рр. на рис. 2.4, а також зміна показників у 2020 році в порівнянні з відповідним періодом 2019 року. Варто зауважити, що основними напрямками кредитування банком корпоративного сектору виступають такі сфери, як оптова та роздрібна торгівля, виробництво, сільське господарство, транспорт та зберігання, фінансова та страхова діяльність, а також операції з нерухомістю. Серед

основних сфер кредитування фізичних осіб виступають такі напрями, як споживче кредитування, іпотечне кредитування, автокредитування, а також кредитування самозайнятих осіб.

Детальніша характеристика абсолютних та відносних відхилень у обсягах кредитних операцій банку відображена в Додатку Д, за результатами опрацювання якого варто звернути увагу, що 2019 рік характеризується зниженням іпотечного кредитування на 964,5 млн грн (або на 28,71%) в порівнянні з 2018 роком; позитивна тенденція у 2019 році збереглась у напрямку кредитування юридичних осіб та ФОП – збільшення на 512,7 млн грн (або на 2,93%), споживчого кредитування фізичних осіб – збільшення на 2 066,3 млн грн (або на 33,84%), кредитування за договорами зворотного РЕПО – збільшення на 512,0 млн грн (або на 278,11%), а також кредитування інших потреб фізичних осіб – збільшення на 2,7 млн грн (або на 207,69%) в порівнянні з відповідним періодом 2018 року; загальний рівень кредитування АТ «ОТП Банком» зріс у 2019 році на 3 409,9 млн грн (або на 15,46%).

Показники кредитної діяльності АТ «ОТП Банк» визначають структуру кредитування, відповідно структура кредитних послуг та її зміна у 2020 році відображена в табл. 2.3.

Таблиця 2.3

Результати структурного аналізу кредитної діяльності АТ «ОТП Банк» станом на 12.2019 р. та 09.2020 р., *

НАЗВА ПОКАЗНИКА	Питома вага, %		Абсолютне відхилення у структурі, п.п.	Відносне відхилення у структурі, %
	станом на 12.2019 р.	станом на 09.2020 р.		
1	2	3	4	5
Кредити юридичним особам та ФОП	62,05	65,60	3,55	5,73
Споживчі кредити фізичним особам	26,95	23,57	-3,37	-12,52
Іпотечні кредити фізичним особам	7,58	9,78	2,20	29,04
Кредити за договорами зворотного РЕПО	1,44	1,03	-0,41	-28,67

Продовження табл. 2.3

1	2	3	4	5
Заборгованість за фінансовою орендою	1,96	0,00	-1,96	-100,00
Інші кредити фізичним особам	0,02	0,01	-0,01	-10,52
Всього надано кредитів клієнтам	100,00	100,00	0,00	0,00

*Примітка: розраховано автором за даними фінансової звітності АТ «ОТП Банк»

Зміни у структурі кредитної діяльності АТ «ОТП Банк» мають наступні тенденції: у 2020 році збільшилась частка кредитування юридичних осіб та ФОП на 3,55 п.п. (або на 5,73 %) в порівнянні з 2019 року; за результатами III кварталу 2020 року частка кредитування фізичних осіб зменшилась, зокрема за рахунок зниження питомої ваги споживчих кредитів у структурі кредитної діяльності банку на 3,37 п.п. (або на 12,52%), проте частка іпотечних кредитів у структурі кредитування збільшилась на 2,20 п.п. (або на 29,04%).

Таким чином, структурний аналіз відображає збільшення частки кредитування корпоративного сектору та зниження частки кредитування споживчих потреб фізичних осіб, що відображено на рис. 2. 5.

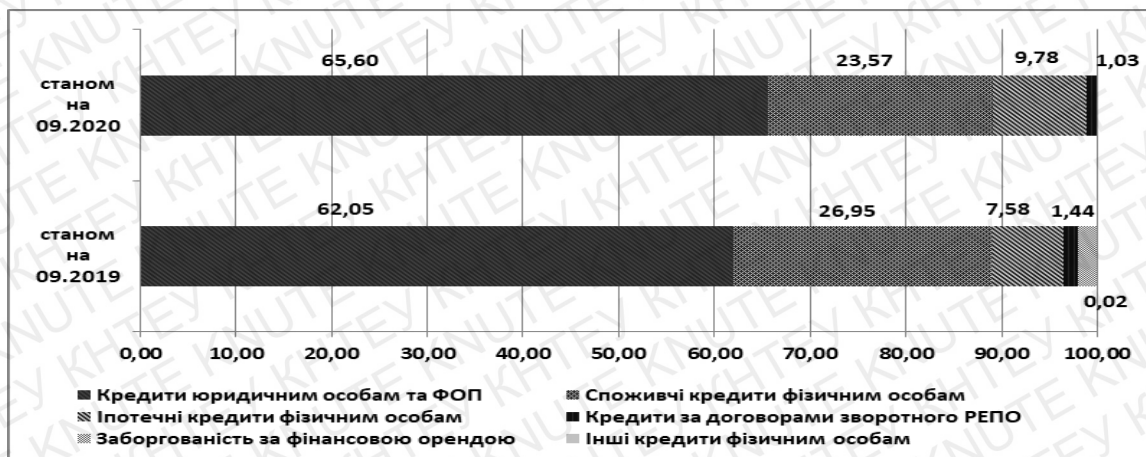

Рис. 2.5. Структурний аналіз кредитування АТ «ОТП Банком» за результатами III кварталу 2019 р. та III кварталу 2020 р., (%)*

*Примітка: розраховано автором за даними фінансової звітності АТ «ОТП Банк»

Дослідження вітчизняного банківського кредитування свідчить, що банки в останні роки здійснювали значну кількість операцій, важливе значення в структурі яких становили кредитні операції. Перспективність трансформації кредитного сектору пов'язана з тим, що кредитування суб'єктів соціально-економічного середовища становлять сукупний кредитний портфель банку та банківської системи України загалом. Подальше дослідження доцільно зорієнтувати на найбільш активних учасниках ринку та місце ОТП Банку у структурі кредитного обслуговування, станом на кінець III кварталу 2020 року ситуація щодо обсягів кредитування фізичних та юридичних осіб мала наступний вигляд представлені на рис. 2.6.

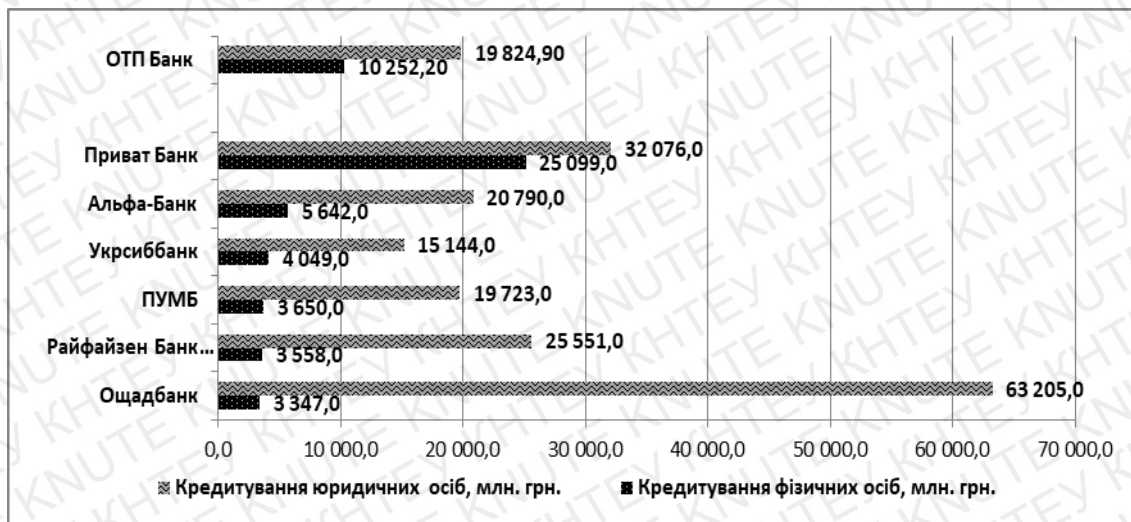

Рис. 2.6. Обсяги кредитування банками-лідерами фізичних та юридичних осіб станом на 08.2020 року, млн грн.*

*Примітка: складено автором за даними [29]

Аналіз обсягів кредитування банками-лідерами фізичних та юридичних осіб станом на 08.2020 рік на рис. 2.6 свідчить, що АТ «ОТП Банк» займає впевнену позицію на ринку кредитних послуг України та характеризується конкурентоздатністю, а також перспективністю розвитку кредитного обслуговування. Проте проведений аналіз свідчить, що загальний стан вітчизняного ринку кредитних послуг погіршується, така

динаміка присутня протягом п'яти останніх років та свідчить про потребу модернізації концепцій організації банківського сектору. Подальше обслуговування на ринку кредитування має перспективи вдосконалення в разі структурування методичного забезпечення для аналізу фінансового стану позичальника; оптимізації кредитних, валютних, інфляційних ризиків у напрямі зниження показників неповернення кредитів; впорядкування діючого банківського законодавства, доповнюючи його необхідними нормами, які б регулювали виключно кредитну діяльність банків. Наведені аспекти є важливими на шляху оновлення стандартів грошово-кредитної діяльності, а також приведення норм та положень українського банківського законодавства у відповідність із європейськими вимогами; обумовлені зміни можуть стати інструментами реалізації євроінтеграційних прагнень України.

2.2. Оцінювання економічного підґрунтя євроінтеграційного курсу України

Євроінтеграційний вектор соціально-економічного розвитку в Україні поступово змінює свою сутність: із новітньої парадигми стимулювання загальнонаціонального розвитку він набуває ознак практичної стратегії реформування ключових підходів реалізації публічного управління в різних секторах життєдіяльності українського соціуму. Таким чином, сьогодні, в контексті трансформації банківського сектору, поглиблення зв'язків вітчизняного економічного сектору з європейським простором розглядається як напрям глобальної політики внутрішніх реформ у фінансовій та грошово-кредитній площинах [18, с. 8].

Кредитний ринок України до поглиблення соціально-економічних взаємозв'язків мав низку недоліків, існування яких значно ускладнювало роботу фінансових організацій та знижувало якість фінансового, в т.ч. кредитного обслуговування вітчизняних клієнтів. Проте такі проблеми

існують і до сьогодні, що знижує ефективність євроінтеграційних процесів та результативність міждержавної співпраці:

- по-перше, законодавство, що регулює грошово-кредитні процеси застаріле та не відповідає реаліям вітчизняного ринку та вимогам європейського економічного простору;
- по-друге, нормативно-правова база не має норм та стандартів, які можуть бути факторами стимулювання розвитку фінансового ринку України;
- по-третє, невідповідність вітчизняного законодавства, що регулює фінансове, зокрема кредитне обслуговування споживачів концепції *acquis communautaire* ЄС;
- по-четверте, відсутність ризик-орієнтованого підходу регулювання ринку кредитних послуг;
- по-п'яте, відсутність реальних можливостей впровадження інноваційних механізмів співпраці учасників кредитного ринку, а саме органів публічної влади, що мають повноваження щодо розробки та реалізації грошово-кредитної політики, фінансових установ та споживачів фінансових (в т.ч. кредитних) послуг [22].

Налагодження співпраці між Україною та ЄС є реальним інструментом раціоналізації управління проблемами грошово-кредитного сектору та гарантією мінімізації негативного впливу з їх сторони. Стратегічною метою інтеграції України до загальноєвропейського економічного простору було визначено формування високорозвиненої ринкової економіки [2, с. 116]. Без конкурентоспроможного грошово-кредитного, адміністративно-управлінського та промислового комплексу неможливо здійснювати внутрішньогалузеві трансформації, що чинить дестимулюючий вплив на діяльність суб'єктів фінансового, господарського, політичного та соціального секторів. А тому інтеграція необхідна для того, щоб зміцнити існуючий фінансовий та економічний потенціал країни, а не розвивати його вперше.

Відповідно до визначеної стратегічної мети формувались умовні етапи її досягнення, на яких змінювалась структура кредитного ринку України та обсяги кредитування споживачів. Отже, першим етапом можна вважати підготовку до євроінтеграції, в межах якого формувались концептуальні основи та цілі поглиблення співпраці України із ЄС. Протягом 2010-2013 рр. вітчизняний кредитний ринок характеризувався відносною стабільністю, проте обмеженістю у можливостях розвитку кредитування. Зокрема, саме цей аспект можна вважати економічним підґрунтям євроінтеграційного курсу України – прагнення до розвитку фінансового (в т.ч. кредитного) ринку шляхом його глобалізації та трансформації до стандартів ЄС. На цьому етапі визначались:

- по-перше, система першопричин, тобто факторів стимулювання змін у банківському секторі, а також існуючих недоліків кредитного ринку України;
- по-друге, сукупність переваг, які отримає Україна від інтеграції у європейський простір.

Економічними передумовами євроінтеграційних прагнень виступають орієнтири, визначені у Комплексній програмі розвитку фінансового сектору України до 2020 року [20], а саме:

- відновлення банківського кредитування до обсягів, які забезпечать бажану динаміку економічного зростання та не створять інфляційного тиску;
- очищення балансів фінансових установ від проблемних активів;
- створення єдиного державного реєстру кредитних історій та забезпечення доступу кредитних бюро до інформації в усіх відкритих реєстрах.

Досягнення окреслених цілей здійснюється завдяки застосуванню оптимальних моделей розвитку кредитного ринку України із можливих альтернатив, сформованих в ході поглиблення взаємодії України та ЄС. Стратегія співпраці допомагає органам публічної влади обирати найбільш

дієві механізми управління соціально-економічним розвитком країни та вдосконалювати організацію кредитного ринку держави. Таким чином, 2010-2013 рр. характеризувались підготовкою до євроінтеграції і стабілізацією вітчизняного грошово-кредитного сектору, основні показники стану кредитування на цьому етапі (2010-2013 рр.), та на етапі безпосереднього процесу трансформації кредитного ринку України відображено на рис. 2.7 та в Додатку Е.

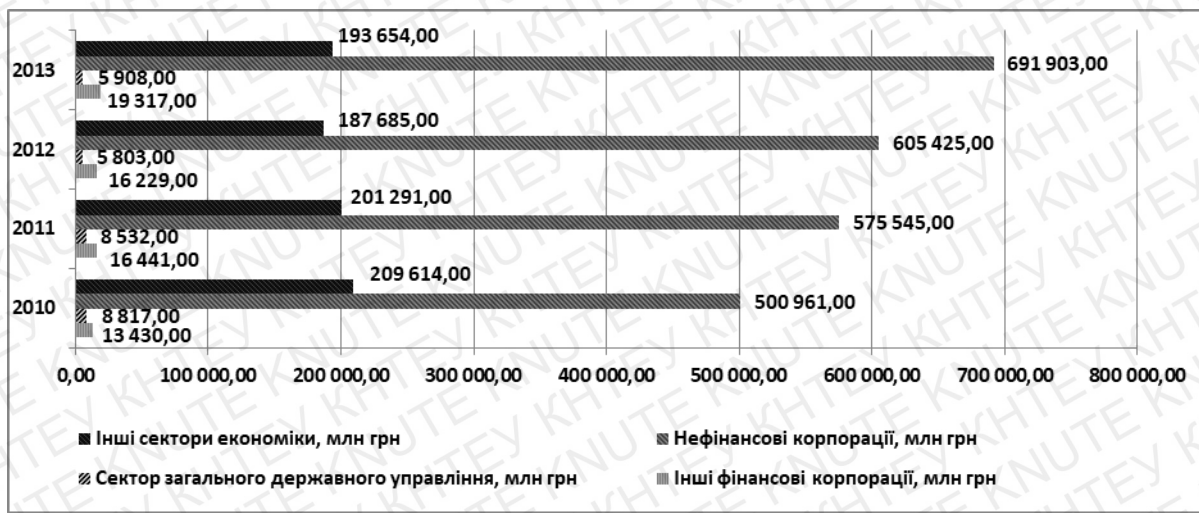

Рис. 2.7. Стан кредитного ринку України до початку активної фази євроінтеграції протягом 2010-2013 рр.*

*Примітка: складено автором за даними [30]

Мінливість кредитування протягом 2010-2013 рр., що можна побачити на рис. 2.7, обумовлена суб'єктивними і об'єктивними чинниками. Відомо, що однією з умов отримання кредиту позичальником є його кредитоспроможність, тобто гарантія повернення кредиту. Економічна ситуація в країні протягом досліджуваних років не сприяла фінансовій стабілізації як корпоративного, так і приватного секторів, що було спричинено невисоким рівнем прибутковості, а часто і збитковості, низької ліквідності активів господарюючих суб'єктів. Результатом такої ситуації на ринку фінансових послуг стала наступна тенденція: відсутність достатнього обсягу фінансових ресурсів як у юридичних так і фізичних осіб дестимулювали соціально-економічний розвиток держави, що, своєю

чергою, унеможливило отримання кредитних ресурсів підприємствами та громадянами. У цих умовах була необхідна розробка та реалізація нових, адекватних сучасним умовам методичних підходів до фінансово-кредитного забезпечення, тому було обрано євроінтеграційний вектор розвитку України. Отже, в такому випадку економічними передумовами інтеграції можна вважати кризовий стан вітчизняного сектору господарювання, незадовільну якість життя громадян, а також бажання органів публічної влади трансформувати ринок фінансових послуг.

На етапі практичної реалізації Україною євроінтеграційних прагнень, який розпочався у 2014 році, ключовим елементом економічного підґрунтя трансформаційних процесів стало фінансування, в т.ч. розширення можливостей кредитування та збільшення кредитних ресурсів на потреби господарського сектору. А тому, варто виділити види, напрями та програми допомоги ЄС, які позитивно вплинули на розвиток кредитного ринку України та стабілізували кількість та якість кредитних послуг (рис. 2.8).

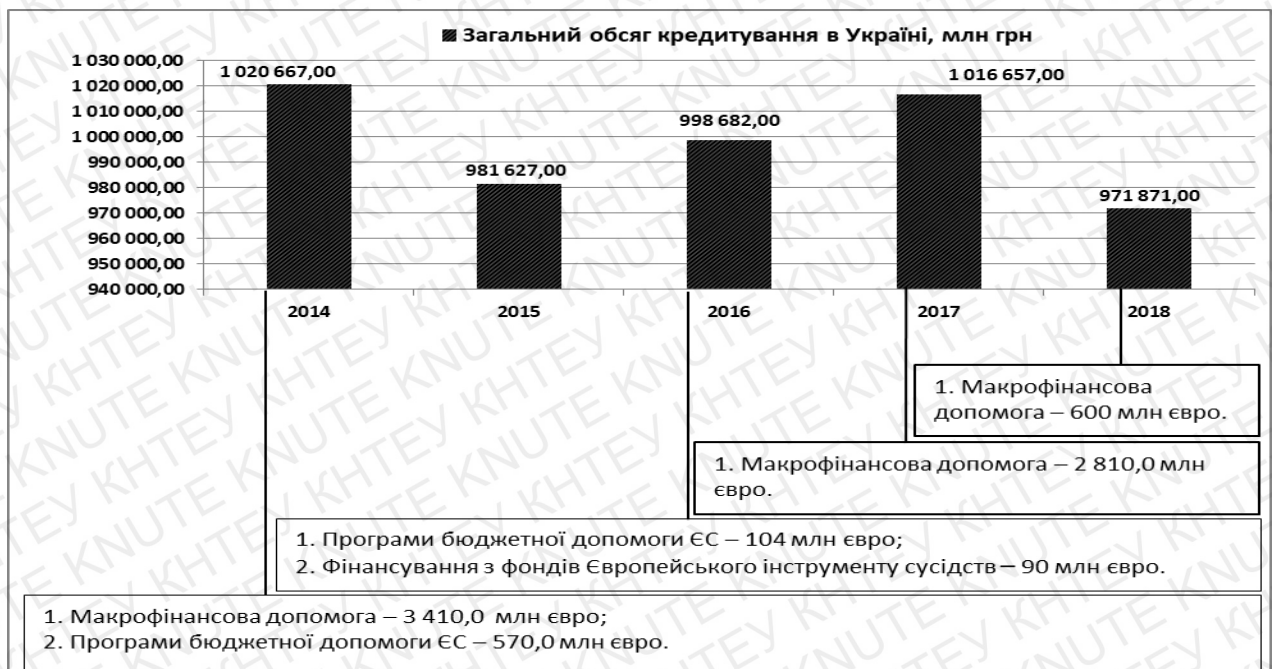

Рис. 2.8. Зміна обсягів кредитування в Україні в умовах отримання фінансової допомоги в рамках євроінтеграції*

*Примітка: складено автором за даними [15; 17; 30]

Євроінтеграція розширила коло економічних можливостей розвитку фінансового ринку України. Оскільки найбільш активний етап фінансової допомоги ЄС випав на 2014 рік, то і активізація роботи грошово-кредитного сектору (зокрема, кредитування резидентів різних секторів господарювання) відбулась у цей самий період. Вже у 2015 році прослідковується динаміка до погіршення кредитної активності:

- у 2015 році загальний обсяг кредитування знизився на 3,8% в порівнянні із аналогічним періодом 2014 року;
- у 2016 році загальний обсяг кредитування зріс лише на 1,7% в порівнянні із аналогічним періодом 2015 року;
- у 2017 році загальний обсяг кредитування зріс на 1,8% в порівнянні із аналогічним періодом 2016 року;
- у 2018 році загальний обсяг кредитування стрімко знизився на 4,4% в порівнянні із аналогічним періодом 2017 року.

Детальна структура фінансової підтримки вітчизняної економіки на шляху євроінтеграції (протягом 2014-2018 рр.) мала наступні елементи:

I. Макрофінансова допомога (позики на тривалий термін і низькою відсотковою ставкою):

- 2014 р. – 3,41 млрд євро;
- 2017 р. – 2,81 млрд євро;
- 2018 р. – 0,6 млрд євро.

II. Програми бюджетної допомоги ЄС – гранти, спрямовані на підтримку реформ та розвиток, зокрема «Програма реформування державного управління», «Загальнонаціональна програма щодо децентралізації», «Антикорупційна програма», «Програма розвитку приватного сектору»:

- 2014 р. – «Контракт з розбудови держави» – 355 млн євро;

– 2014 р. – 90 млн євро. Надання консультацій щодо поліпшення прозорості дій та підзвітності місцевих та регіональних органів державної влади, а також посилення місцевих адміністративних центрів;

– 2014 р. – 15 млн євро. Підтримка новостворених антикорупційних установ, посилення контролю над діяльністю парламентських структур, зміцнення потенціалу громадянського суспільства щодо сприяння боротьбі з корупцією;

– 2014 р. – 110 млн євро. Сприяння відновленню економіки України через надання технічної допомоги з метою поліпшення законодавчої бази щодо МСП, підтримка створення центрів з бізнес-консультавання в регіонах, які полегшують доступ до фінансування;

– 2016 р. – 104 млн євро. Формування нового покоління державних службовців, реорганізація урядових структур для забезпечення відповідності стандартам ЄС;

III. Фінансування з фондів Європейського інструменту сусідства, зокрема програми «Місцевий розвиток, орієнтований на громаду», U-LEAD:

– 2014-2017 рр. – 23 млн євро. Проект спрямований на самоорганізацію сільських громад та підвищення їхньої здатності вирішувати актуальні проблеми своїх населених пунктів, таких як водопостачання, модернізація шкіл та медичних пунктів тощо;

– 2016 р. – 90 млн євро. Мета проекту – зміцнення спроможності українських інституцій для реалізації реформи децентралізації та регіональної політики, а також розбудови системи центрів надання адміністративних послуг.

IV. Підтримка через міжнародні фінансові інституції, такі як Європейський банк реконструкції та розвитку, Європейський інвестиційний банк та Світовий банк; реалізація спільного проекту ЄС та ЄБРР EU4Business:

- модернізація газотранспортної системи України, забезпечення реконструкції частин східно-західних транзитних трубопроводів;
- 12 млн євро – кредитування малого та середнього бізнесу;
- 200 млн євро – програма відновлення України, спрямована на п'ять східних областей [17; 30].

Попри відновлення кредитної активності банків та небанківських фінансових установ в межах збереження Україною євроінтеграційного курсу їх внесок в соціально-економічне зростання країни залишається низьким. У корпоративному секторі отримувачами нових банківських кредитів переважно є платоспроможні компанії: кредити сумлінним компаніям, що не мали дефолтів та зростають темпами понад 25% у річному вимірі. Продовжує зростати рівень споживчого кредитування, проте рівень його проникнення в Україні все одно суттєво поступається показникам інших країн Центральної та Східної Європи [31].

На сучасному етапі євроінтеграції відбувається оновлення нормативно-правового забезпечення функціонування кредитного ринку, в межах якого було здійснено прийняття Закону про СПЛІТ. Закон набрав чинності із 01.07.2020 р. [25].

Таким чином, оновлена законодавча база може стати важливим елементом забезпечення плідної співпраці між Україною та ЄС, оскільки нові стандарти діяльності учасників кредитного ринку покликані стабілізувати кредитне обслуговування клієнтів та забезпечити усунення ряду проблем, а саме:

- ✓ проблеми з ліквідністю та платоспроможністю учасників кредитного ринку. Її вирішення здійснюється завдяки поповненню капіталу учасників кредитного ринку, нові вимоги до його обсягів та структури стимулюватимуть банківських та небанківських фінансових установ до підтримки фінансового стану на прийнятному рівні;
- ✓ проблема обмеження можливості членства для малого бізнесу та неприємницьких товариств. Її вирішення здійснюється завдяки

розширенню переліку можливих членів на таких юридичних осіб: фермерські господарства, кооперативи, професійні спілки зі статусом первинних або місцевих, релігійні організації, ОСББ;

✓ проблема низької якості корпоративного управління. Її вирішення здійснюється завдяки запровадженню вимоги до фінансових установ щодо системи корпоративного управління та внутрішнього контролю, які відповідають європейському законодавству та кращим міжнародним практикам;

✓ проблема недостатнього рівня захисту прав споживачів. Її вирішення здійснюється завдяки впровадженню ризик-орієнтованого нагляду на кожному з етапів кредитування споживачів із застосуванням заходів раннього реагування [22].

На рис. 2.9. наведено цілі прийняття закону про СПЛІТ.

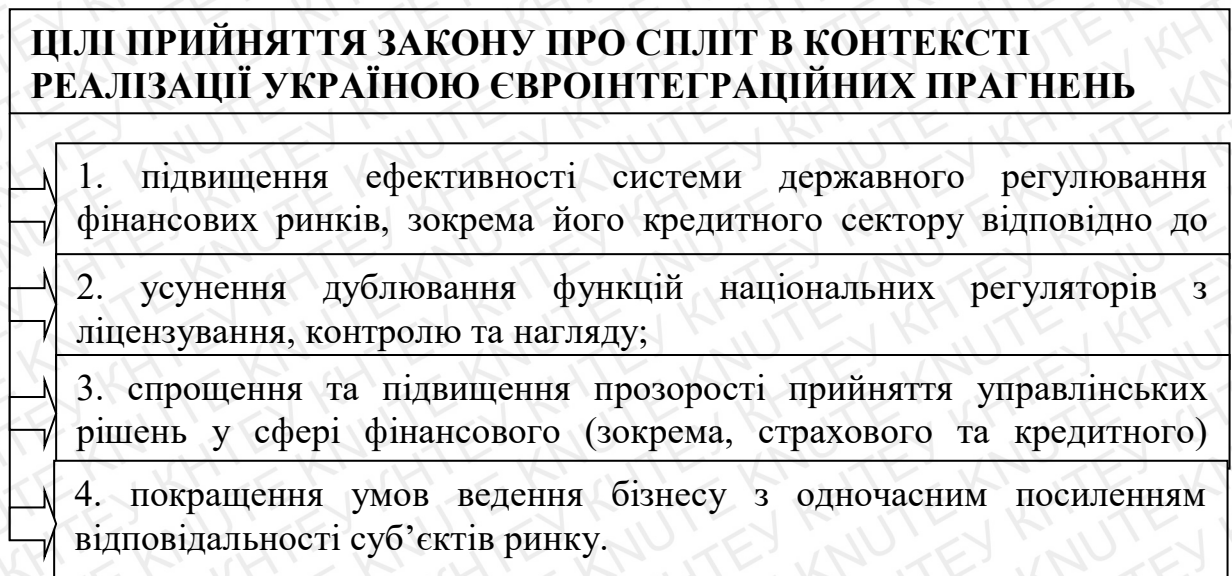

Рис. 2.9. Цілі прийняття Закону про СПЛІТ*

*Примітка: складено автором за даними [22; 25]

Таким чином, оновлена законодавча база може стати важливим елементом забезпечення плідної співпраці між Україною та ЄС, оскільки нові стандарти діяльності учасників кредитного ринку покликані стабілізувати кредитне обслуговування клієнтів та забезпечити усунення ряду проблем, а саме:

✓ проблеми з ліквідністю та платоспроможністю учасників кредитного ринку. Її вирішення здійснюється завдяки поповненню капіталу учасників кредитного ринку, нові вимоги до його обсягів та структури стимулюватимуть банківських та небанківських фінансових установ до підтримки фінансового стану на прийнятному рівні;

✓ проблема обмеження можливості членства для малого бізнесу та непідприємницьких товариств. Її вирішення здійснюється завдяки розширенню переліку можливих членів на таких юридичних осіб: фермерські господарства, кооперативи, професійні спілки зі статусом первинних або місцевих, релігійні організації, ОСББ;

✓ проблема низької якості корпоративного управління. Її вирішення здійснюється завдяки запровадженню вимоги до фінансових установ щодо системи корпоративного управління та внутрішнього контролю, які відповідають європейському законодавству та кращим міжнародним практикам;

✓ проблема недостатнього рівня захисту прав споживачів. Її вирішення здійснюється завдяки впровадженню ризик-орієнтованого нагляду на кожному з етапів кредитування споживачів із застосуванням заходів раннього реагування [22].

Достатньо негативний вплив на економічне підґрунття євроінтеграційних процесів чинить незадовільний рівень державної підтримки кредитування реального сектору економіки, передусім малих та середніх підприємств, оскільки залишається фрагментованим та недостатньо ефективним. Протягом 2014-2019 рр. підтримкою розвитку підприємництва в Україні, передусім малого та середнього, опікуються переважно ЄС та міжнародні фінансові організації, які надають у тому числі й кредитну підтримку (ЄБРР, ЄІБ, Світовий банк, Німецько-Український фонд тощо). На державному рівні програми кредитної підтримки пріоритетних областей стосуються насамперед агропромислового комплексу, молодіжного будівництва та

енергоефективності. Проте, досі не запроваджено повною мірою механізм надання кредитних гарантій та агрострахування з державною підтримкою; також, фактично не діють державні інституції розвитку [31].

Окремим негативним аспектом кредитування реального сектору банківськими та небанківськими фінансовими установами, усунення якого є пріоритетом в межах євроінтеграції, залишається недостатній захистом прав кредиторів, а також проблема наявності непрацюючих кредитів. В межах стабілізації вітчизняного економічного підґрунтя було вжито заходів з посилення захисту прав кредиторів, зокрема:

- на законодавчому рівні створено механізм добровільної фінансової реструктуризації боргів підприємств та їх позасудової санації;
- внесені зміни до податкового законодавства щодо звільнення від оподаткування банків та фізичних осіб-позичальників за операціями реструктуризації та прощення валютних кредитів;
- запроваджено інститут банкрутства фізичних осіб, встановлення механізму та умов реструктуризації заборгованості фізичних осіб за кредитами в іноземній валюті;
- посилено захист прав кредиторів у цивільних відносинах [31].

Хоча вже здійснено низку стратегічно важливих трансформаційних заходів в межах євроінтеграції, проте для України важливим залишається подальше зміцнення економічного підґрунтя на шляху оптимізації процесів співпраці вітчизняного та європейського ринків, а також обміну досвідом кредитування. А тому сьогодні пріоритетними завданнями є такі:

- запровадження повноцінної законодавчої бази для регламентування ефективного функціонування кредитного ринку загалом, окремих сегментів та діяльності його суб'єктів, а також для використання інноваційних продуктів, технологій та інструментів у кредитуванні;
- удосконалення організаційно-інституційної структури кредитного ринку шляхом реорганізації регуляторних органів та

об'єднання їх повноважень, задля створення сприятливих умов для ефективного пруденційного нагляду, впливу на дії учасників ринку, зміцнення їх фінансової стійкості та зростання кредитного та інвестиційного потенціалу;

- відновлення зростання темпів кредитування національної економіки до передкризових показників, що дозволить залучити додаткові фінансові ресурси та забезпечить фінансове підґрунття для структурних зрушень у контексті інтеграції національного економічного сектору до загальноєвропейського простору;

- продовження структурування банківського кредитування в напрямі скорочення частки кредитів в іноземній валюті та зростання частки довгострокового інвестиційного кредитування, спрямованого на модернізацію та інноваційний розвиток національної економіки;

- відновлення довіри населення до фінансових установ, зокрема і до кредитних установ, що забезпечує стабільний приплив депозитів до кредитної системи, суттєве зростання частки довгострокових депозитів та оптимальне співвідношення кредитів до депозитів у банківській системі в діапазоні 110% – 130%;

- створення оптимальної системи управління та мінімізації ризиків кредитної діяльності для всіх кредиторів ринку та споживачів кредитних послуг;

- оптимізація державного та іноземного кредитування шляхом впровадження прозорої публічної системи звітності про використання кредитних коштів головними розпорядниками;

- дотримання стратегії розвитку кредитного ринку в напрямі інтеграції у світовий, зокрема європейський фінансовий простір з метою забезпечення кредитних та інвестиційних потреб національної економіки.

РОЗДІЛ 3

НАПРЯМИ РЕФОРМУВАННЯ РИНКУ КРЕДИТНИХ ПОСЛУГ В УКРАЇНІ В КОНТЕКСТІ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ

3.1. Регулювання ринку кредитних послуг в європейських країнах

Кредитування та процеси регулювання взаємодії учасників кредитного ринку в країнах ЄС являють собою симбіоз загальних рис, встановлених загальноєвропейськими органами регулювання та окремих національних особливостей ринків кредитних послуг. Так, у розвитку європейського фінансового ринку існують дві тенденції:

– з одного боку, посилюється інтеграція ринків фінансових послуг (зокрема, сектору кредитування) для корпорацій та інших великих клієнтів, поступово набуваючи рис єдиного загальноєвропейського ринку;

– з іншого боку, ринки роздрібних кредитних послуг переважно зберігають національний характер. Однак і на ці ринки все більше проникають новітні технології, які дозволяють споживачам з різних країн ЄС користуватись послугами банків із країн-партнерів [6, с. 52].

Створення ефективної системи регулювання інтегрованого ринку кредитних послуг передбачає покращення інформування споживачів про стан і динаміку розвитку цього ринку, розробку єдиних, загальноприйнятних юридичних та інших процедур оздоровлення фінансових установ, усунення бар'єрів в національних правилах кредитування. Враховуючи багаторівневість банківських систем країн, що належать до загальноєвропейського простору, регуляторні заходи здійснюються як на макро-, так і на мікрорівнях (рис. 3.1). Існування такої градації спричинено наявністю загальних (спільних) рис, а також певних особливостей, що виступають засобами індивідуалізації кредитних ринків різних країн-членів ЄС. До загальних рис регулювання європейських банківських систем можна віднести дворівневу побудову: розділення

регуляторних функцій центрального банку та всіх інших банків, контроль з боку центрального банку та інших державних органів за діяльністю фінансових установ. Водночас характер і умови регулювання ринку фінансових, в т.ч. кредитних послуг кожної країни відрізняються певними особливостям, що є наслідком різних історичних умов та рівнів розвитку національної економіки в період їх формування [6, с. 53].

На рис. 3.1. можна розглянути інтеграційні процеси ринків кредитних послуг країн ЄС в контексті оптимізації їх регулювання.

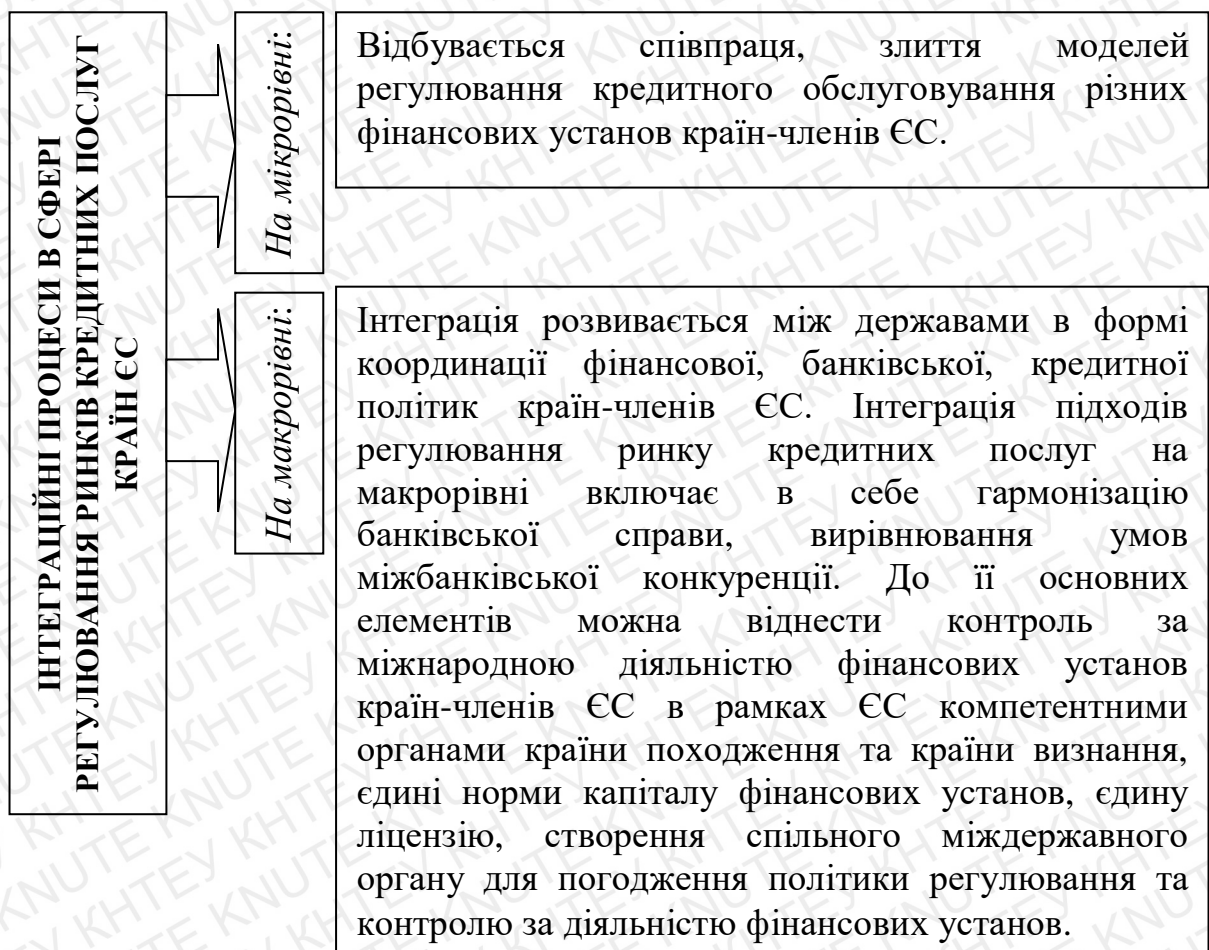

Рис. 3.1. Інтеграційні процеси ринків кредитних послуг країн ЄС в контексті оптимізації їх регулювання*

*Примітка: складено автором за даними [6, с. 52-53]

При цьому обидва рівні ринків кредитних послуг, охарактеризовані на рис. 3.1, взаємодіють між собою. Така практика регулювання ретельно

організована та адаптована до умов єдиного економічного простору ЄС. Вона складена з європейських контрольних органів і Європейського комітету системного ризику, які наділені чітко визначеними повноваженнями і характеризуються тісною взаємодією між органами різних рівнів, створює однакові стандарти надання кредитних послуг, здійснює їх імплементацію в державах-членах ЄС [9, с. 78]. Практична організація взаємодії країн-членів ЄС описана у Директиві 2013/36/ЄС Європейського Парламенту та Ради від 26 червня 2013 року про доступ до діяльності кредитних організацій та пруденційний нагляд за діяльністю кредитних організацій та інвестиційних компаній, що вносить зміни до Директиви 2002/87/ЄС та скасовує Директиви 2006/48/ЄС і 2006/49/ЄС [31]. Регуляторний потенціал наведеного документа передбачає наступне:

- 1) визначає основні положення щодо особливостей моніторингу за кредитними ризиками та регулювання них;
- 2) обмежує концентрацію ризиків, що виникають в процесі кредитування;
- 3) створює передумови щодо підвищення вимог до стійкості професійних учасників кредитного ринку;
- 4) запобігає дефіциту ліквідності;
- 5) стимулює підвищення ефективності корпоративного управління в учасників фінансового сектору, а також сприяє зміцненню їх системи внутрішнього контролю.

Загальна європейська практика регулювання ринку кредитних послуг виділяє два напрями регуляторної роботи: індикативне та адміністративне регулювання. Індикативне регулювання діяльності фінансових установ орієнтується на стабілізацію грошової одиниці як монетарної передумови для економічного зростання та підтримки високого рівня життя населення держав-учасниць ЄС. Адміністративне регулювання забезпечує нормальне функціонування кредитного ринку відповідно до вимог чинного законодавства та регуляторних актів, розроблених як національними

органами публічного управління, так і загальноєвропейськими регуляторами. Новим інструментом регулювання процесів та взаємодії учасників на ринку кредитних послуг є використання ризик-орієнтованого нагляду із застосуванням заходів раннього реагування, до яких належать наступні:

- 1) обмежує недопущення просідання активів фінансової установи нижче рівня регулятивного капіталу;
- 2) використання процедур попередження погіршення фінансового стану та стійкості фінансових установ (збільшення частоти подання звітності, обмеження на розподіл прибутку, план відновлення, підвищені вимоги до системи внутрішнього контролю тощо);
- 3) запровадження дієвих механізмів виведення з ринку проблемних фінансових установ;
- 4) використання можливостей добровільного виходу з ринку без репутаційних втрат [25].

Досягнення балансу між інструментами індикативного та адміністративного регулювання, а також ризик-орієнтованого нагляду здійснюється за рахунок потужної нормативно-правової бази та дієвих принципів функціонування і регулювання кредитної сфери. Ключове значення у структурі нормативного забезпечення регулювання загальноєвропейського ринку кредитних послуг відіграє Директива 2013/36/ЄС. Документ визначає основні положення щодо регулювання європейського кредитного ринку, а також встановлює принципи організації банківського права в межах єдиного економічного простору ЄС. Ефективність регулювання діяльності кредитних установ залежить від рівня дотримання державами-учасницями ЄС таких концептуальних принципів діяльності, як-от: принцип свободи підприємницької діяльності; свободи надання послуг; взаємного визнання; контролю країни реєстрації; єдиної ліцензії [25]. Також до важливих регуляторних документів належить Регламент (ЄС) № 575/2013 Європейського Парламенту та Ради

від 26 червня 2013 року про пруденційні вимоги до кредитних організацій та інвестиційних компаній, що вносить зміни до Регламенту (ЄС) № 648/2012.

Оскільки сьогодні Україна обрала євроінтеграційний курс, то стратегія і тактика розвитку ринку кредитних послуг ґрунтується на найбільш успішних аспектах міжнародної, зокрема європейської практики організації кредитування. Особливого значення в структурі нормативного забезпечення кредитного ринку ЄС набувають не лише уніфіковані положення законодавства країн ЄС з питань банківської діяльності, але й принципи ефективного банківського нагляду, розроблені європейськими країнами в рамках Базельського комітету з банківського нагляду. Оскільки процеси кредитного обслуговування в європейських державах здійснюються з їх дотриманням, то подальший аналіз варто зосередити на їх детальній характеристиці.

Базельські принципи не є законом, а тому країни самостійно вирішують, які положення і якою мірою вводити в національне законодавство, що регулює кредитну сферу. Принципи розробляються як мінімальні вимоги до країн, органів державної влади та учасників фінансової, в т.ч. кредитної діяльності, спрямовані на зміцнення і стабільність світової фінансової системи.

Світова фінансова криза 2008 року виявила основні проблеми фінансового сектору, зокрема механізмів кредитування. Було визначено, що регуляторам ринків фінансових послуг та банківських систем необхідно приділяти більше уваги якості і структурі капіталу, проводити диверсифікацію кредитних портфелів, удосконалювати стандарти та моделі управління ліквідністю, а також здійснювати завчасне реформування інших елементів систем кредитного обслуговування споживачів. У результаті Базельський комітет розробив і 12 вересня 2010 року затвердив оновлену редакцію угоди – Базель III, в якій було передбачено подолання недоліків попередньої угоди (Базель II), а саме

зміцнення стійкості світової фінансової системи та запобігання виникненню глобальних фінансових криз.

Стратегічними цілями запропонованих в Угоді про капітал змін, які відповідають принципам Базеля III, є такі:

- підвищення якості, прозорості й удосконалення структури банківського капіталу;
- розширення практики покриття ризиків капіталом;
- стимулювання заходів щодо створення достатнього рівня резервного капіталу [13, с. 60].

Використання запропонованих Базельським комітетом принципів може бути ефективним в структурі регуляторної роботи лише в тому випадку, якщо воно здійснюється за таких обставин [21]: у відповідному макроекономічному середовищі; у режимі розумної та стійкої макроекономічної політики; при добре розвиненій інфраструктурі ринку кредитних послуг; за ефективною ринковою дисципліною; за наявності процедур для ефективного розв'язання проблем, що виникають в процесі кредитування клієнтів, а також механізму, здатного забезпечити належний рівень системного захисту (або безпеки і надійності кредитних організацій).

Ефективність регуляторного впливу принципів Базель III пов'язана із дотримання багаторівневості фінансових систем країн, що їх застосовують, а тому вони легко адаптуються до вимог ринків фінансових послуг в різних державах-членах ЄС (табл. 3.1).

Сьогодні європейська система регулювання ринку кредитних послуг визначається одною із найбільш ефективних, що доведено високим рівнем фінансової стабільності та стійкості фінансових установ країн ЄС. Визначальною особливістю європейських підходів регулювання є мінімізація процентної ставки кредитування. Ставки по кредитах в Європі, на відміну від України та країн СНД, є значно нижчими – в межах 2-10% на рік в залежності від виду кредитування [16; 6, с. 55]. Така різниця у

вітчизняній та європейській практиці кредитування обумовлена тим, що на відсоткову ставку впливають економічні показники – інфляція, а також вартість фінансових коштів, ресурсів, залучених банками для видачі кредитів, стан яких в Україні є незадовільним та значно гіршим в порівнянні із успішними країнами ЄС. Варто зауважити, що фінансові установи в ставку закладають всі ризики, пов'язані з погіршенням платоспроможності позичальника та можливими втратами від непогашення кредитів. Важливу роль відіграє фактор підвищеної прибутковості, який присутній в банках, що штучно завищують процентні ставки.

Таблиця 3.1

Регуляторний вплив принципів Базель III на мікро-, мезо- та макrorівні

Рівні впливу	Аспекти кредитної діяльності	
	Посилення вимог до якості капіталу	Запровадження коефіцієнта левериджу
1	2	3
Рівень окремої фінансової установи	<ol style="list-style-type: none"> 1. Дозволить протидіяти шоківим впливам, ефективніше управляти ринковим, кредитним та операційними ризиками; 2. Зниження прибутків, перегляд моделі ведення банківського бізнесу за рахунок відмови від участі у високоризикованих, але прибуткових операціях та повернення до простих схем бізнесу 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Покращення системи ризик-орієнтованого менеджменту; 2. Контроль рівня ліквідності та якості джерел залучення коштів, запобігання прискореному росту боргового навантаження; 3. Врахування ризиків позичальників у кредитній політиці банків; 4. Зміна прибутковості операцій стимулюватиме банки до розробки нових продуктів і послуг
Рівень банківської системи	<ol style="list-style-type: none"> 1. Прискорення процесів капіталізації; 2. Запобігання швидкому зростанню зовнішніх запозичень банків у фазі економічного піднесення, що передуює кризі; 3. Посилення тенденцій консолідації та монополізації, послаблення конкуренції і полегшення державного контролю банківської системи 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Послаблення ризиків ліквідності; 2. Посилення конкуренції за надійні джерела фінансування; 3. Зміцнення банківської системи.

Продовження табл. 3.1

1	2	3
Макроекономічний рівень	1. Підвищення стійкості фінансової системи, збереження макроекономічної стабільності, згладжування економічних циклів за рахунок послаблення проциклічного впливу банківського кредитування, забезпечення сталих темпів розвитку економіки.	1. Зниження ризиків боргової кризи; 2. Попередження кризи ліквідності за одночасного звуження фінансових можливостей щодо розширеного кредитування економічного розвитку.

*Примітка: складено автором за даними [35]

Тому порівнювати системи регулювання ринків кредитних послуг України та країн-членів ЄС достатньо важко, оскільки значні відмінності існують не лише у стані макроекономічних показників, але й у рівнях соціально-економічного, політичного розвитку, платіжної культури тощо.

Основні данні щодо процентна ставок центральних банків деяких країн Європи та світу, а також України відображено в табл. 3.2.

Таблиця 3.2

Процентна ставки центральних банків деяких країн світу*

Країна	Центральний банк	Остання зміна	Поточний рівень, %
Україна	Національний банк України	30.01.2020	6,00%
Євросона	ECB (European Central Bank)	16.03.2016	0,00%
Швейцарія	Schweizerische Nationalbank	15.01.2015	-0,75%
Мальта	Central Bank of Malta	01.2016	-0,35%
Швеція	Sveriges riksbank	19.12.2019	0,00%
Ірландія	Central Bank and Financial Services Authority of Ireland	01.2015	0,05%
Данія	Danmarks Nationalbank	19.01.2015	0,05%
Іспанія	Banco de España	01.2014	0,05%
Греція	Bank of Greece SA	01.2016	0,05%
Німеччина	Deutsche Bundesbank	01.2016	0,25%
Люксембург	Banque Centrale du Luxembourg	01.2016	0,25%
Італія	Banca d'Italia	01.2013	0,25%
Великобританія	Bank of England	01.2016	0,25%

*Примітка: складено автором за даними Eurostat

Таким чином, сьогодні європейські центробанки проводять м'яку грошово-кредитну політику. Основні причини – боротьба з дефляцією чи її

загрозою, стримування ревальвації національної валюти (або й її девальвація), прагнення стимулювати інвестиції у реальний сектор. Значення зазначені в табл. 3.2 свідчать про значні відмінності у рівнях облікових ставок країн-членів ЄС та України, що є наслідком відсутності у вітчизняній практиці регулювання ринку кредитних послуг високоефективних механізмів впливу на фінансові показники, застосування не результативних інструментів систематизації процесів кредитування та співпраці учасників кредитного ринку України.

Отже, діяльність всього європейського кредитного ринку регулюється дієвим нормативно-правовим забезпеченням, організаційна побудова банківської системи європейських країн є достатньо особлива, але спільним залишається те, що чільне місце в кожній країні Європи займає Центральний банк, який виступає потужним регулятором кредитного ринку, має статус державного і знаходиться на найвищій сходинці банківської системи, а тому здійснює найважливіші функції регулювання та нагляду за кредитним ринком.

3.2. Стратегічні напрями реформування ринку кредитних послуг в Україні в контексті євроінтеграційних процесів

У контексті оновлення підходів організації господарського сектору євроінтеграція для України виступає можливістю модернізації економіки, механізмом подолання технологічної відсталості, методом залучення іноземних інвестицій і новітніх технологій, створення нових робочих місць, підвищення конкурентоспроможності вітчизняного товаровиробника, вихід на світові ринки, насамперед на ринок ЄС. Основою стратегії реформування ринку кредитних послуг має спрямовуватись на підвищення ролі принципів максимізації довіри до грошово-кредитного сектору та демократизації вітчизняного суспільства [34], які виступатимуть інструментами підтримки балансу владних

повноваження публічних менеджерів та інтересів споживачів фінансових послуг на шляху трансформації банківської системи України. Оскільки сучасна система господарювання характеризується послабленням державоцентричного погляду на соціально-економічні процеси [32, с. 2], то в результаті подальшої трансформації вітчизняного банківського сектору вона має набувати рис саморегульованої структури, елементи якої взаємодіють на засадах добросовісної конкуренції та поваги до кожного суб'єкта грошово-кредитної системи. Обумовлені аспекти є першочерговими пріоритетами вітчизняної стратегії розвитку кредитування, оскільки мають практичну дієвість, підтверджену позитивним досвідом організації ринку кредитних послуг у держав-членах ЄС.

Відповідно, основною метою трансформації кредитної сфери, як стратегічно важливої ланки загальнонаціональної фінансової екосистеми, є задоволення потреб кінцевих споживачів – суб'єктів економіки України (юридичних та фізичних осіб), які в процесі своєї життєдіяльності потребують використання різних фінансових інструментів задля досягнення власних цілей. Саме кінцеві споживачі кредитних послуг є утворюючими елементами та важливими учасниками ринку кредитних послуг, вони перебувають у центрі уваги фінансової екосистеми України. Відповідно, створення умов для їх ефективної роботи є основним завданням стратегії розвитку загальнонаціонального фінансового сектору. Учасники ринку фінансових послуг взаємодіють між собою, створюючи актуальні сервіси та продукти для споживачів. Від рівня злагодженості та взаємоузгодженості їх дій залежить успіх роботи всієї фінансової екосистеми України, яка, в ідеалі, має ґрунтуватись на принципах відкритості та поваги до інтересів як споживачів, так і всіх інших суб'єктів ринку кредитних послуг [31].

Національний банк України у 2017 році за підтримки уряду Німеччини розпочав реалізацію Програми з європейської інтеграції для

регуляторів ринків фінансових послуг. В програмі брали участь основні державні регулятори фінансового ринку. В основу Програми було покладено базові принципи регуляторної апроксимації фінансових послуг України до правил та норм ЄС, лібералізації фінансових ринків та набуття режиму внутрішнього ринку з ЄС у сфері фінансових послуг. Але, в останні роки в сфері фінансових послуг відбувся відчутний поступ по впровадженню норм ЄС, хоча він стримується повільним розглядом Верховною Радою відповідних законопроектів та стримує розвиток інституційної спроможності регуляторів по впровадженню Угоди про асоціацію [45].

На нашу думку, Україні, в процесі своєї інтеграції, варто все більше впроваджувати норми ЄС в регулюванні фінансового ринку та з кожним днем наближатись до досягнення єдиного внутрішнього ринку фінансових послуг.

Сьогодні, в умовах євроінтеграційного курсу України, розробка стратегічних планів здійснюється на основі результатів вітчизняного досвіду застосування диференційованих інструментів регулювання ринку кредитних послуг, а також досвіду впровадження багатовекторних регуляторних моделей в країнах-членах ЄС. Важливого значення для вітчизняної сфери кредитування набула Стратегія розвитку фінансового сектору України до 2025 року (далі – Стратегія) [31], яка враховує всі недоліки діючих підходів регулювання та нагляду на ринку фінансових послуг, а також пропонує альтернативні шляхи їх усунення, розроблені на підґрунті європейського досвіду.

Практична реалізація Стратегії має створити комфортні умови для сталого зростання фінансового сектору України, підвищити його конкурентоспроможність в умовах інтеграції у світовий фінансовий простір і забезпечити досягнення наступних орієнтирів: задоволення потреб споживачів у якісних та доступних фінансових, в т.ч. кредитних послугах; зменшення вартості та подовження строківості фінансового

ресурсу для держави та підприємств; підвищення конкурентоспроможності та стресостійкості економіки України в цілому.

Стратегія передбачає реалізацію п'яти стратегічних напрямів, зокрема фінансову стабілізацію, макроекономічний розвиток, фінансову інклюзію, розвиток фінансових ринків та інноваційний розвиток, які проілюстровані на рис. 3.2.

Стратегічні напрями реформування ринку фінансових послуг в Україні	<i>Фінансова стабільність</i>	<ol style="list-style-type: none"> 1) Ефективне регулювання фінансового сектору та удосконалення наглядових підходів; 2) Прозорий фінансовий сектор; 3) Стійкість фінансового сектору до викликів (шоків); 4) Підвищення якості корпоративного управління та управління ризиками у фінансовому секторі.
	<i>Макроекономічний розвиток</i>	<ol style="list-style-type: none"> 1) Забезпечення стійкості державних фінансів; 2) Сприяння кредитуванню економіки; 3) Посилення захисту прав кредиторів та інвесторів; 4) Створення умов для залучення довгострокових ресурсів.
	<i>Фінансова інклюзія</i>	<ol style="list-style-type: none"> 1) Підвищення доступності та рівня користування фінансовими послугами; 2) Посилення захисту прав споживачів фінансових послуг; 3) Підвищення рівня фінансової грамотності населення.
	<i>Розвиток фінансових ринків</i>	<ol style="list-style-type: none"> 1) Сприяння розвитку ринків небанківських фінансових послуг; 2) Ефективна інфраструктура ринків капіталу; 3) Створення ліквідних ринків фінансових інструментів та механізмів/інструментів зниження ризиків здійснення фінансових операцій; 4) Інтеграція фінансового ринку України у світовий фінансовий простір.
	<i>Інноваційний розвиток</i>	<ol style="list-style-type: none"> 1) Розвиток відкритої архітектури фінансового ринку та оверсайта; 2) Забезпечення розвитку ринку FinTech, цифрових технологій та платформ регуляторів; 3) Забезпечення розвитку SupTech&RegTech; 4) Розвиток цифрової економіки та електронного урядування.

Рис. 3.2. Стратегічні напрями реформування ринку кредитних послуг в Україні в контексті євроінтеграції

*Примітка: складено автором за даними [31]

Таким чином, з рис. 3.2. можна побачити, що в контексті оптимізації системи регулювання вітчизняного кредитного ринку найбільш вагомий вплив має фінансова стабілізація та покращення макроекономічних показників розвитку. Проміжні результати, що вже досягнуто, а також орієнтири України до 2025 року відображено в табл. 3.3.

Таблиця 3.3

**Стратегія розвитку фінансового сектору України до 2025 року:
проміжні та очікувані результати***

Індикатори виконання діяльності	Категорія	Поточне значення індикатора	Цільове значення індикатора на 01.01.2025
I. ФІНАНСОВА СТАБІЛЬНІСТЬ			
1. Зменшити обсягу непрацюючих кредитів у банківській системі	М	52,9%	Не більше 10,0% від загального обсягу кредитів
2. Оптимізувати рівень чистих кредитів у валюті (суб'єкти господарювання та фізичні особи) від загального обсягу кредитів на чистій основі	М	41,4%	Не більше 30,0%
II. МАКРОЕКОНОМІЧНИЙ РОЗВИТОК			
1. Сприяння кредитуванню економіки	М	16,5%	22,0%
2. Оптимізувати рівень проникнення кредитування у сектор малого та середнього бізнесу	М	1,4% від ВВП	3,0% від ВВП
3. Оптимізувати рівень проникнення небанківського кредитування	М	<1,9 до ВВП	Не менше 3,0% до ВВП
4. Оптимізувати рівень проникнення послуг фінансового лізингу	М	<0,6 до ВВП	Не менше 2,0% до ВВП
5. Підвищити місце України в рейтингу Doing Business за компонентом «Захист прав міноритарних акціонерів»	С	45 (станом на 2020 рік)	Перші 20 позицій
6. Підвищити місце України в рейтингу Doing Business за компонентом «Відновлення неплатоспроможності»	С	146 (станом на 2020 рік)	Перші 50 позицій
7. Підвищити місце України в рейтингу Doing Business за компонентом «Кредитування»	С	37 (станом на 2020 рік)	Перші 20 позицій
8. Запровадити ефективний позасудовий порядок звернення стягнення на забезпечення (заставу, іпотеку тощо).	С	Не запроваджено	Впроваджено

Примітка: *складено автором за даними [31; 36]

** категорія визначається ступенем впливу НБУ та іншого регулятора на досягнення цільового значення індикатора: С (Cooperation) – досягнення цільового значення індикатора є результатом співпраці регуляторів з іншими державними органами/асоціаціями/ринком; М (Market) – індикатор залежить від реакції ринку на дії регуляторів.

В умовах нестабільності соціально-економічного та політичного вітчизняного середовища досягнення окреслених стратегічних напрямів ускладнюється. Проте їх практичне впровадження є необхідним не лише в

контексті грошово-кредитної і фінансової стабілізації, а і з метою зниження загальнонаціонального рівня фінансового стресу. Індекс фінансового стресу (далі – ІФС) у вітчизняній практиці реформування ринку кредитних послуг використовується з метою [33, с. 6]: вимірювання рівня стресу загальнонаціональної фінансової системи; оцінювання глибини і тривалості періоду нестабільності фінансових ринків, а також рівня стресу порівняно з минулими кризами; визначення характеру потрясінь фінансової системи та її окремих складових (системні або такі, що належать до конкретного сегмента); сприяння у визначенні належних інструментів політики під час прийняття рішень; оцінювання ефективності антикризових заходів.

Основними складовими показника є субіндекси, кожний з яких відображає стан одного сегмента фінансового ринку України: банківський сектор, сектор корпоративних цінних паперів, сектор державних цінних паперів та валютний ринок. Кожний субіндекс розраховується як середнє арифметичне нормалізованих окремих показників [33, с. 9].

Основні зміни показника ІФС протягом 2016-2020 рр. наведені в табл. 3.4 та на рис 3.3 та 3.4.

Таблиця 3.4

Динаміка субіндексів ІФС для України протягом 2016-2019 рр. (%)*

Показники	Роки			
	2016	2017	2018	2019
Індекс фінансового стресу, в т.ч.:	0,22 min 0,16 max 0,28	0,13 min 0,11 max 0,28	0,18 min 0,12 max 0,24	0,13 min 0,10 max 0,23
Субіндекс банківського сектору	0,25	0,22	0,31	0,25
Субіндекс корпоративного сектору	0,20	0,12	0,15	0,13
Субіндекс сектору державних цінних паперів	0,25	0,10	0,10	0,10
Субіндекс валютного ринку	0,21	0,13	0,11	0,10

*Примітка: складено автором за даними [19]

Таким чином, зміни рівня фінансового стресу на ринку фінансових послуг, які відбулись внаслідок практичної реалізації Стратегії, мають наступні тенденції: у 2017 році рівень фінансового стресу в Україні знизився на 40,9% в порівнянні із відповідним періодом 2016 року. Зміни відбулись переважно за рахунок стабілізації роботи сектору державних цінних паперів; у 2018 році показник збільшився на 38,5% в порівнянні із відповідним періодом 2017 року, що спричинено підвищенням рівня фінансового стресу у сфері банківської діяльності; у 2019 році показник знизився на 27,8% в порівнянні із відповідним періодом 2018 року в наслідок стабілізації роботи банківського та корпоративного секторів. Динаміка субіндексів ІФС для України зображені на рис. 3.3.

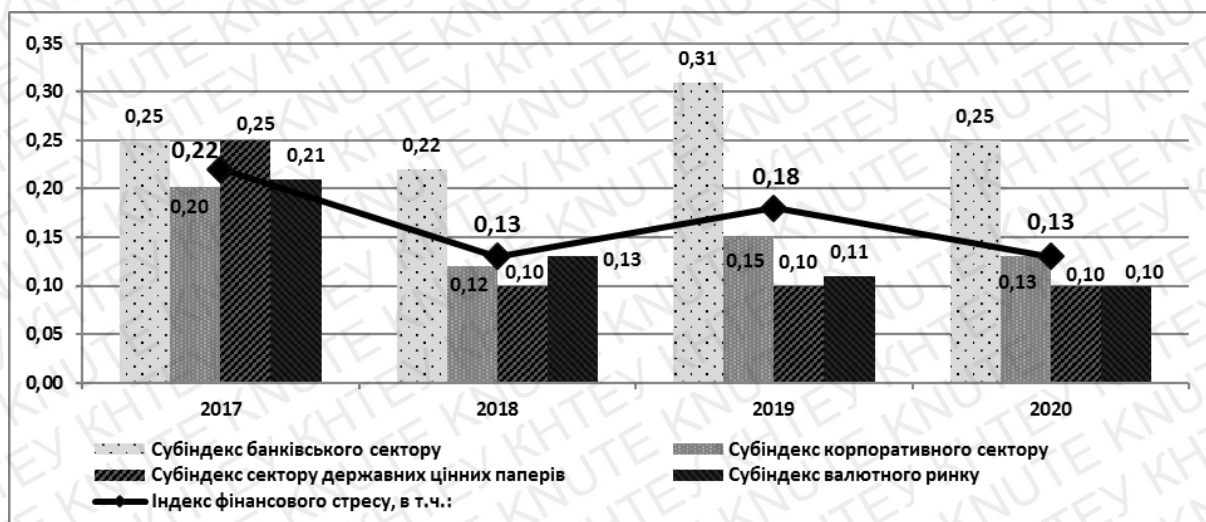

Рис. 3.3. Динаміка субіндексів ІФС для України протягом 2017-2020 рр., станом на 01.01.,%*

*Примітка: складено автором за даними [19]

Протягом 2020 року відбуваються коливання досліджуваного показника: мінімальне значення було зафіксовано 02.2020 р., коли ринок фінансових послуг характеризувався відносною стабільністю – 0,12%. Проте станом на 04.2020 р. відбулось підвищення індексу фінансового стресу до рівня 0,23%, причинами чого є реструктуризація роботи банківського та корпоративного секторів в наслідок введення карантинних обмежень щодо діяльності всіх суб'єктів економічної сфери. Оскільки

зазначені тенденції є безпрецедентними для фінансового ринку України, то заходи оперативного регулювання виявились неефективними. Помірного зниження рівня показника вдалось досягнути 06.2020 р. – 0,17% , що показано на рис. 3.4.

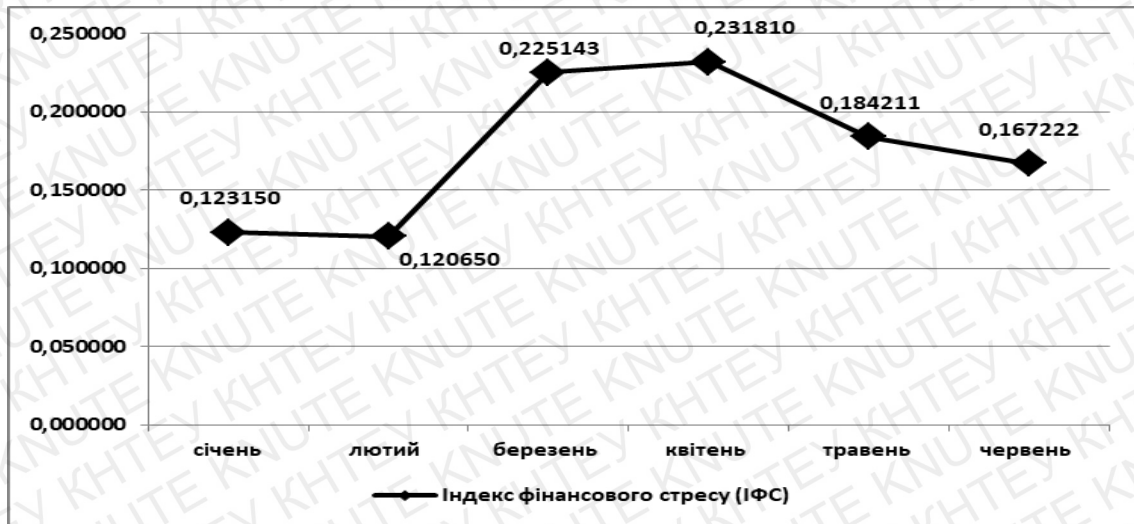

Рис. 3.4. Динаміка ІФС для України станом на 01.06. 2020 року, %*

*Примітка: складено автором за даними [19]

У сучасних умовах у країнах ЄС банки сконцентровані на вирішенні проблем із ліквідністю, у тому числі за рахунок припинення фінансування закордонних філій та дочірніх банків, виведення з коштів із менш розвинених країн. Першочерговим завданням функціонування банківської системи України є не лише збереження стабільності, а й розширення кредитування реального сектору економіки. У зв'язку із цим до ризиків, пов'язаних з євроінтеграцією банківської системи України, на нашу думку, слід віднести: посилення конкуренції на ринку банківських послуг; наростання валютних дисбалансів у структурі активів і пасивів банків; збільшення розриву між рівнем розвитку фінансового і реального секторів економіки, розбалансування сукупного попиту та пропозиції, а отже, і платіжного балансу; здійснення банками з іноземним капіталом кредитної політики, яка не завжди відповідає національним інтересам стратегічного розвитку України. Однак, в банківській системі Європейського Союзу

також не все ідеально та існують проблеми, тому до процесу євроінтеграції слід підходити вкрай виважено і обережно.

У реформуванні механізмів гарантування вкладів населення, що дасть змогу досягти таких результатів на різних рівнях: на рівні банку – стимулювання припливу депозитів, зниження ризиків раптового відпливу депозитів у разі розгортання панічних настроїв; на рівні банківської системи – посилення конкуренції на депозитному ринку, розширення і покращання якості ресурсної бази; на макроекономічному рівні – підвищення довіри до банківської системи та стримування панічних настроїв серед вкладників, стимулювання процесу заощадження, покращання умов для ефективної роботи механізму трансформації заощадження в інвестиції [44].

Таким чином, на шляху євроінтеграційного курсу Україною реалізовано стратегічно важливі заходи, які мали б оптимізувати роботу вітчизняного ринку кредитних послуг, проте до сьогодні простежується нестабільна динаміка у сфері кредитування. Оскільки досі не досягнуто визначених орієнтирів, органам публічної влади України необхідно далі корегувати вітчизняні моделі регулювання фінансового сектору. Наслідки євроінтеграційного курсу повинні відповідати стратегічному пріоритету фінансової політики України – забезпеченню стабільності кредитного сектору, а також фінансового ринку держави загалом.

ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ

У результаті проведеного аналізу вітчизняного ринку кредитних послуг за 2016-2020 рр., оцінювання економічного підґрунтя євроінтеграційного курсу України, а також визначення перспективних напрямів реформування сектору кредитування в контексті євроінтеграції можна зробити наступні висновки:

1. Ринок кредитних послуг в Україні має низку перешкод, що стримують його розвиток, а саме: низька ефективність організації грошово-кредитного сектору, відсутність законодавчої регламентації деяких аспектів кредитування та незадовільний стан регулювання дослідженої сфери. В ході аналізу було визначено, що відбулось збільшення кредитування клієнти у 2017 році на 1,79% в порівнянні з 2016 роком; у 2018 році – збільшення на 5,55% в порівнянні з 2017 роком; у 2019 році – зниження на 9,41% в порівнянні з 2018 роком; за результатами III кварталу 2020 року можна стверджувати про відновлення висхідної динаміки діяльності на ринку кредитних послуг України. Об'єкт дослідження (АТ «ОТП Банк») займає стабільну позицію на ринку, за результатами опрацювання фінансової звітності банку було визначено, що загальний рівень кредитування АТ «ОТП Банком» збільшувався протягом досліджуваних років: у 2017 році – на 15,85% в порівнянні з відповідним періодом 2016 р.; у 2018 році – на 4,62% в порівнянні з відповідним періодом 2017 р.; у 2019 році – на 15,46% в порівнянні із відповідним періодом 2018 р. Щодо показників кредитування у 2020 році, то станом на кінець III кварталу 2020 р. загальний рівень кредитування зріс на 0,6% в порівнянні з відповідним періодом 2019 року.

2. Кредитний ринок України до початку інтеграційних процесів мав значну кількість недоліків, існування яких значно ускладнювало роботу фінансових організацій та знижувало якість кредитного обслуговування

клієнтів. Проте деякі з них залишаються не вирішеними до сьогодні, а саме: законодавство, що регулює грошово-кредитні процеси, є застарілим; нормативно-правова база не має норм та стандартів, які можуть бути факторами стимулювання розвитку фінансового ринку України; невідповідність вітчизняного законодавства концепції *acquis communautaire* ЄС; відсутність ризик-орієнтованого підходу регулювання ринку кредитних послуг; відсутність реальних можливостей впровадження інноваційних механізмів співпраці учасників кредитного ринку. Окреслені проблеми перешкоджали євроінтеграції кредитного ринку України. Протягом 2010-2013 рр. існували значні проблеми із залученням кредитних ресурсів через низький рівень фінансової стабільності позичальників та кредитоспроможності. Проте вже у 2014 році в межах інтеграційних процесів було розширено обсяги фінансової допомоги для України з боку ЄС, що відкрило нові можливості для вітчизняного кредитного ринку. Також було визначено оновлені орієнтири роботи кредитного ринку, зокрема відновлення банківського кредитування до обсягів, які забезпечать бажану динаміку економічного зростання та не створять інфляційного тиску; очищення балансів фінансових установ від проблемних активів; створення єдиного державного реєстру кредитних історій та забезпечення доступу кредитних бюро до інформації в усіх відкритих реєстрах. Крім того, докорінної трансформації вимагає нормативно-правове забезпечення кредитного ринку України, його оновлення здійснюється поступово, оскільки вимагає коригування та адаптації до українських реалій. Проте, враховуючи складну соціально-економічну та політичну ситуацію в країні, низка проблем дотепер залишаються нерозв'язаними. Відповідно, для зміцнення економічного підґрунтя інтеграції їх розв'язання є пріоритетними завданнями у структурі публічного управління.

3. Діяльність загальноєвропейського кредитного ринку регулюється дієвим нормативно-правовим забезпеченням, організаційна побудова банківської системи європейських країн є достатньо особлива, але

спільним залишається те, що чільне місце в кожній країні Європи займає Центральний банк, який виступає потужним регулятором кредитного ринку, має статус державного та знаходиться на найвищій сходинці банківської системи, а тому здійснює найважливіші функції регулювання та нагляду за кредитним ринком. Основними регуляторними актами, що забезпечують регулювання процесів на кредитному ринку країн-членів ЄС (окрім національного законодавства) та систематизують їх є Директива 2013/36/ЄС Європейського Парламенту та Ради від 26 червня 2013 року про доступ до діяльності кредитних організацій та пруденційний нагляд за діяльністю кредитних організацій та інвестиційних компаній та Регламент (ЄС) № 575/2013 Європейського Парламенту та Ради від 26 червня 2013 року про пруденційні вимоги до кредитних організацій та інвестиційних компаній. Окрім нормативно-правових актів, загальноєвропейський кредитний ринок регулюється рекомендаціями Базельського комітету – Базель III, які не є законом, проте мають рекомендаційний характер і виступають підґрунтям більшості фінансових систем країн-членів ЄС. Відповідно, система регулювання кредитного ринку ЄС має на меті виконання таких завдань: визначає основні положення щодо особливостей моніторингу за кредитними ризиками та регулювання них; обмежує концентрацію ризиків, що виникають в процесі кредитування; створює передумови щодо підвищення вимог до стійкості професійних учасників кредитного ринку; запобігає дефіциту ліквідності; стимулює підвищення ефективності корпоративного управління в учасників фінансового сектору, а також сприяє зміцненню їх системи внутрішнього контролю. Отже, європейська система регулювання кредитного ринку передбачає реалізацію м'якої грошово-кредитної політики, що робить ринок фінансових послуг високоефективним, стресостійким та конкурентоздатним на рівні глобальної фінансової співпраці.

4. Важливого значення для вітчизняної сфери кредитування набула Стратегія розвитку фінансового сектору України до 2025 року, яка

визначає наступні цілі реформування кредитного ринку України: по-перше, забезпечити задоволення потреб споживачів у якісних та доступних фінансових, в т.ч. кредитних послугах; по-друге, сприяти зменшенню вартості та подовженню строковості фінансового ресурсу для держави та підприємств; по-третє, стимулювати підвищення конкурентоспроможності та стресостійкості економіки України в цілому. Стратегія передбачає реалізацію п'яти стратегічних напрямів, зокрема фінансову стабілізацію, макроекономічний розвиток, фінансову інклюзію, розвиток фінансових ринків та інноваційний розвиток. Сьогодні Україна знаходиться на шляху трансформацій, проте, досягнення орієнтирів, визначених Стратегією в контексті євроінтеграції, ускладнюється кризовими явищами, що притаманні соціально-економічній та політичній сферам України. Індикатором рівня стійкості фінансової системи України виступає Індекс фінансового стресу, коливання якого свідчать про мінливість фінансового (в т.ч. кредитного) ринку: у 2017 році рівень фінансового стресу в Україні знизився на 40,9% в порівнянні з відповідним періодом 2016 року, у 2018 році – збільшився на 38,5% в порівнянні з відповідним періодом 2017 року, у 2019 році – знизився на 27,8% в порівнянні із відповідним періодом 2018 року. Станом на 06.2020 р. показник зріс на 23,1% в порівнянні із значенням 2019 року. Коливання є реагуванням на проблеми організаційного, нормативно-правового, адміністративного, фінансового, інституційно характерів, що виникають на шляху практичної реалізації Стратегії в умовах євроінтеграції.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Алексеев І.Б., Колісник М.К. Гроші та кредит: навчальний посібник. К.:Знання,2009. 253 с.
2. Барановський Ф.В. Чинники та мотиви європейської інтеграції України. *Регіональна інтеграція. Серія: Політичний менеджмент.* 2015. № 6. С.115 - 124.
3. Вовчак, О. Д. Кредит і банківська справа: підручник. К.: Знання, 2008. 564 с.
4. Вовчак О., Миськів Г. Кредитні ресурси суб'єктів кредитного ринку. *Вісник НБУ.* 2015. С.35-39.
5. Довгопол І. С. Довгострокове банківське кредитування: стан, проблеми та перспективи. Стратегії розвитку фінансового ринку України: всеукр. студ. наук.-практ. конф., 22-23 листоп., 2017. С. 26–29.
6. Дятлова Ю. В. Механізми розвитку та безпеки банківського кредитування: досвід країн ЄС та сучасні реалії. *Вісник економічної науки України.* № 2. 2018. С. 51–57.
7. Ліпковська К. А., Гаврилюк А. В. Основні тенденції розвитку кредитного ринку України. *Міжнародний науковий журнал «Інтернаука».* 2018. №7 (2). С.37-40.
8. Миськів Г.В. Функціонування та розвиток кредитного ринку в Україні: автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня доктора економічних наук за спеціальністю 08.00.08 – гроші, фінанси і кредит. Київ: ДВНЗ «Університет банківської справи», 2016. 39 с.
9. Редзюк Є. В. Особливості створення і функціонування єдиного ринку фінансових послуг у країнах ЄС. *Проблеми інноваційно-інвестиційного розвитку.* 2017. № 10. С. 171 – 183.
10. Солоділова К. В., Шафранова О. В. Сучасний стан кредитування в Україні. *Молодий вчений.* 2017. № 3(43). С. 844-847.

11. Сич Є. М. Ринок фінансових послуг: навчальний посібник. Київ: «Центр учбової літератури», 2012. 428 с.
12. Тарасевич Н. В., Мазуренко К. Е. Проблеми та перспективи кредитування банком фізичних осіб. *Економіка і суспільство*. 2017. №13. С. 1229–1236.
13. Хоружий Д. Сучасні тенденції впровадження положень Базеля III: *Вісник Національного банку України*. 2015. № 4. С. 60–65.
14. Шемет Т. С., Харевич А. С. Банківське кредитування в іноземній валюті в постсоціалістичних країнах – нових членах. *Причорноморські економічні студії*. 2016. С. 239–242.
15. Відносини між ЄС та Україною: інформаційна довідка. European Union External Action. URL: https://eeas.europa.eu/headquarters/headquarters-homepage/29685/node/29685_uk (дата звернення: 30.09.2020).
16. Відсоткові ставки. Eurostat. URL: <https://ec.europa.eu/eurostat/data/database> (дата звернення: 12.11.2020).
17. Допомога ЄС Україні. European Union External Action. URL: <http://eeas.europa.eu/headquarters-headquarters-homepage/1937/> (дата звернення: 30.09.2020).
18. Євроінтеграція України: досвід сусідів та перспективи об'єднання суспільства: Фонд «Демократичні ініціативи імені Ілька Кучеріва», Київ. 2014. 50 с.
19. Звіт про фінансову стабільність за червень 2020 р. Офіційний сайт Національний банк України. URL: https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/FSR_2020-H1.pdf?v=4 (дата звернення: 30.09.2020).
20. Комплексна програма розвитку фінансового сектору України до 2020 року: Постанова Національного банку України від 18.06.2015 №391. URL: <http://bank.gov.ua/doccatalog/document?id=18563297> (дата звернення: 30.09.2020).

21. Консультації щодо підвищення ефективності регулювання та нагляду за фінансовим сектором в Україні. Офіційний сайт Національного банку України. URL: <http://www.bank.gov.ua> (дата звернення: 12.11.2020).

22. Нові підходи до регулювання ринку небанківських фінансових установ. Офіційний сайт Національного банку України. URL: <https://bank.gov.ua/> (дата звернення: 12.11.2020).

23. Опитування про умови банківського кредитування. II квартал 2020 року. Офіційний сайт Національного банку України. URL: https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/BLS_Q2-2020.pdf?v=4 (дата звернення: 30.09.2020).

24. Основні показники діяльності банків України. Офіційний сайт Національного банку України. URL: <https://bank.gov.ua/ua/statistic/supervision-statist/data-supervision#3> (дата звернення: 30.09.2020).

25. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо удосконалення функцій із державного регулювання ринків фінансових послуг: Закон України від 12.09.2019 р. №79-IX. (дата оновлення: 28.04.2020). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/79-20>. (дата звернення: 12.11.2020).

26. Про банк і банківську діяльність: Закон України від 07.12.2000 № 2121. (дата оновлення: 02.04.2020). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2121-14> (дата звернення: 12.11.2020).

27. Про Національний банк України: Закон України від 20.05.1999 №679-XIV. (дата оновлення: 20.03.2020). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/679-14> (дата звернення: 12.11.2020).

28. Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг: Закон України від 12.07.2001 №2664-III (дата оновлення: 19.01.2020). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2664-14> (дата звернення: 12.11.2020)

29. Рейтинг надійності українських банків 2019-2020. URL: https://deltafinance.com.ua/ru/rejting-bankov-ukrainy-po-nadezhnosti/#__2020 (дата звернення: 30.09.2020).

30. Статистика фінансового сектору. Офіційний сайт Національного банку України. URL: <https://bank.gov.ua/ua/statistic/sector-financial/data-sector-financial#1ms> (дата звернення: 30.09.2020).

31. Стратегія фінансового сектору України до 2025 року. Офіційний сайт Національного банку України. URL: https://mof.gov.ua/storage/files/Strategija_financovogo_sectoru_ua.pdf (дата звернення: 12.11.2020).

32. Ansell C. Introduction: theories of governance. Handbook on Theories of Governance. UK Edward Elgar Publishing Limited. 2016. 18 pp.

33. Tyshchenko L. A Financial Stress Index for Ukraine: Visnyk of the National Bank of Ukraine. 2017. № 240. pp. 5-13.

34. Wilson J. Democratic Equality. Princeton, Oxford. Princeton University Press, 2019. 320 p.

35. Core Principles for Effective Banking Supervision. Consultative Document (March 2012). Basel Committee on Banking Supervision. 2011. 78 p.

36. Doing Business. Офіційний сайт Міністерство розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України. URL: <https://www.me.gov.ua/Documents/Detail?lang=uk-UA&id=05376d6c-3772-4027-ac6f-73e33e2905a8&title=DoingBusiness2019>. (дата звернення: 12.11.2020).

37. Волосович С.В., Кривошеєва В. Економічна природа кредитних послуг. *Вісник КНТЕУ* 2015. С. 74-82. URL: <http://visnik.knteu.kiev.ua/files/2015/02/8.pdf> (дата звернення: 12.11.2020).

38. Завальнюк Н.В. Теоретичні аспекти сутності кредиту та сьогодення. URL: <https://conf.ztu.edu.ua/wp-content/uploads/2016/06/88-1.pdf> (дата звернення: 12.11.2020).

39. Золотарьова В.І. Економічна сутність, класифікація та основні види продуктів сфери послуг. *Економічна наука*. 2019 р. С. 103-107. URL: http://www.economy.in.ua/pdf/10_2019/20.pdf (дата звернення: 12.11.2020).

40. Поляк Н.П. Кредитні інструменти реальної економіки в Україні. 2016 р С. 223 URL: [file:///C:/Users/User/AppData/Local/Temp/disser_Polyak_15.04.new_1%20\(1\).pdf](file:///C:/Users/User/AppData/Local/Temp/disser_Polyak_15.04.new_1%20(1).pdf). (дата звернення: 12.11.2020).

41. Росолана У.В., Щока Н.І., Ярмолюк М.С. Кредитна політика та аналіз сучасного стану кредитного ринку України. *Науковий вісник Мукачівського державного університету*, 2018. Серія Економіка. Випуск 1(9). С. 181-187. URL: <https://msu.edu.ua/visn/wp-content/uploads/2018/06/1-9-1-2018-27.pdf> (дата звернення: 12.11.2020).

42. Шевчук І.Л., Ставерська Т.О., Жилякова О.В. Гроші та кредит: навч. посібник. 2018. 271 с.

43. Миськів Г.В. Напрями вдосконалення функціонування та розвитку кредитного ринку України. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. 2015. URL: <http://www.vestnik-econom.mgu.od.ua/journal/2015/11-2015/54.pdf> (дата звернення: 12.11.2020).

44. Павленко О.П. Пріоритети євроінтеграційного розвитку в політиці банківського регулювання. *Інтелект XXI*. № 5 2016р. URL: <file:///C:/Users/User/Desktop/%D0%A0%D0%BE%D0%B7%D0%B4%D1%96%D0%BB%203,2.pdf> (дата звернення: 12.11.2020).

45. Інтеграція України до внутрішнього ринку фінансових послуг ЄС. 2019. URL: https://www.civic-synergy.org.ua/wp-content/uploads/2018/04/Integratsia-UA-do-vnutrishniogo-rynku-finansovyh-poslug_ua_2019.pdf (дата звернення: 12.11.2020).

ДОДАТКИ

Додаток А

**Основні показники кредитної діяльності банків
станом 2016-2020 рр., млн грн.***

Назва показника	Роки				
	2016	2017	2018	2019	2020 (станом на 01.09.)
Кредити надані клієнтам, млн грн	1 005923,0	1 007116,0	1 118860,0	1 033430,0	1 06756,0
Кредити, що надані органам державної влади, млн грн	1 427,0	1 011,0	2 865,0	4 724,0	5 517,0
Кредити, що надані суб'єктам господарювання, млн грн	847 092,0	845 250,0	919 071,0	821 936,0	839 858,0
Кредити, що надані фізичним особам, млн грн	157 385,0	160 841,0	196 859,0	206 737,0	217 351,0
Кредити, надані небанківським фінансовим установам, млн грн	20,0	15,0	66,0	33,0	30,0
Строкові вклади в інших банках та кредити, надані іншим банкам, млн грн	23 127,0	23 073,0	33 699,0	34 995,0	46 702,0

*Примітка: складено автором за даними [11]

**Абсолютне та відносне відхилення показників кредитування банками
в Україні за 2016-2019 рр., млн грн.***

Назва показника	Абсолютне відхилення, млн грн			Відносне відхилення, %		
	2017/ 2016	2018/ 2017	2019/ 2018	2017/ 2016	2018/ 2017	2019/ 2018
Кредити надані клієнтам, млн грн	1 193,0	111 744,0	-85 430,0	0,12	11,10	-7,64
Кредити, що надані органам державної влади, млн грн	-416,0	1 854,0	1 859,0	-29,15	183,38	64,89
Кредити, що надані суб'єктам господарювання, млн грн	-1 842,0	73 821,0	-97 135,0	-0,22	8,73	-10,57
Кредити, що надані фізичним особам, млн грн	3 456,0	36 018,0	9 878,0	2,20	22,39	5,02
Кредити, надані небанківським фінансовим установам, млн грн	-5,0	51,0	-33,0	-25,00	340,00	-50,00
Строкові вклади в інших банках та кредити, надані іншим банкам, млн грн	-54,0	10 626,0	1 296,0	-0,23	46,05	3,85

*Примітка: складено автором за даними [11]

**Динаміка кредитування резидентів відповідно до секторів економіки
за 2016-2020 рр., млн грн.***

Роки	2016	2017	2018	2019	2020 (станом на 01.09.)
Сектор					
Інші фінансові корпорації, в т.ч.:	11 583,0	10 936,0	9 222,0	9 577,0	6 334,0
страхові корпорації та пенсійні фонди	126,0	145,0	157,0	184,0	63,0
інші	11 457,0	10 791,0	9 065,0	9 393,0	6 271,0
Сектор загального державного управління, в т.ч.:	1 430,0	1 522,0	2 875,0	4 732,0	5 534,0
центральні органи державного управління	1 064,0	915,0	773,0	623,0	516,0
регіональні та місцеві органи державного управління	366,0	607,0	2 102,0	4 110,0	5 018,0
Нефінансові корпорації, в т.ч.:	822 114,0	829 932,0	859 740,0	744 648,0	779 261,0
державні нефінансові корпорації	76 733,0	87 594,0	86 724,0	60 854,0	59 212,0
інші нефінансові корпорації	745 381,0	742 338,0	773 016,0	683 794,0	720 039,0
Інші сектори економіки, в т.ч.:	163 555,0	174 268,0	201 293,0	212 914,0	224 285,0
домашні господарства	163 333,0	174 182,0	201 102,0	212 515,0	223 788,0
некомерційні організації, що обслуговують домашні господарства	222,0	186,0	191,0	399,0	497,0
УСЬОГО	998 682,0	1 016 657,0	1 073 131,0	971 871,0	1 015 413,0

*Примітка: складено автором за даними [14]

**Основні показники кредитної діяльності АТ «ОТП Банк»,
2016-2020 рр., млн грн.***

ПОКАЗНИК	Роки					
	2016	2017	2018	2019 (станом на 09.2019)	2019	2020 (станом на 09.2020)
Кредити юридичним особам та ФОП	16 203,5	15 185,7	17 495,8	18 008,4	18 008,5	19 824,5
Споживчі кредити фізичним особам	3 605,7	3 393,5	6 106,2	8 136,6	8 172,5	7 757,7
Іпотечні кредити фізичним особам	4 729,7	3 953,3	3 359,9	2 273,6	2 395,4	2 491,0
Кредити за договорами зворотного РЕПО	-	-	184,1	542,6	696,1	504,0
Заборгованість за фінансовою орендою	3 782,3	4 744,7	583,8	696,1	542,6	-
Інші кредити фізичним особам	13,0	0,9	1,3	4,0	4,0	3,6
Всього кредитів клієнтам до вирахування резерву на покриття очікуваних кредитних збитків	28 334,3	27 278,1	27 731,2	29 661,4	29 819,0	30 581,2
За вирахуванням резерву на покриття очікуваних кредитних збитків	-10 133,2	-6 192,5	-5 672,2	-4 349,9	-4 349,9	-5 122,8
Всього надано кредитів клієнтам	18 201,1	21 085,6	22 059,1	25 311,4	25 469,0	25 458,4

*Примітка: складено автором за даними фінансової звітності АТ «ОТП Банк»

Абсолютне та відносне відхилення показників кредитування АТ «ОТП Банк», 2016-2019 рр., млн грн.*

Назва показника	Абсолютне відхилення, млн грн			Відносне відхилення, %		
	2017/ 2016	2018/ 2017	2019/ 2018	2017/ 2016	2018/ 2017	2019/ 2018
Кредити юридичним особам та ФОП	-1 017,8	2 310,1	512,7	-6,28	15,21	2,93
Споживчі кредити фізичним особам	-210,2	2 710,7	2 066,3	-5,83	79,83	33,84
Іпотечні кредити фізичним особам	-776,4	-593,4	-964,5	-16,42	-15,01	-28,71
Кредити за договорами зворотного РЕПО	0,0	184,1	512,0	-	-	278,11
Заборгованість за фінансовою орендою	962,4	-4 205,9	3,8	25,44	-88,64	0,71
Інші кредити фізичним особам	-12,1	0,4	2,7	-93,08	44,44	207,69
Всього надано кредитів клієнтам	2 884,5	973,5	3 409,9	15,85	4,62	15,46

*Примітка: розраховано автором за даними фінансової звітності АТ «ОТП Банк».

Додаток Е

**Динаміка кредитування резидентів відповідно до секторів економіки
за 2010-2015 рр., млн грн.***

Сектор Роки (станом на кінець періоду)	УСЬОГО, в т.ч.:	Інші фінансові і корпорації	Сектор загальног о державно го управління	Нефінансові і корпорації	Інші сектори економіки, в т.ч.:	
					Домашні господарства	Некомерційні і організації, що обслуговують домашні господарства
2010	732 823,0	13 430,0	8 817,0	500 961,0	209 538,0	76,0
2011	801 809,0	16 441,0	8 532,0	575 545,0	201 224,0	67,0
2012	815 142,0	16 229,0	5 803,0	605 425,0	187 629,0	56,0
2013	910 782,0	19 317,0	5 908,0	691 903,0	193 529,0	125,0
2014	1020667,0	25 576,0	4 926,0	778 841,0	211 215,0	110,0
2015	981 627,0	15 564,0	3 364,0	787 795,0	174 869,0	35,0

*Примітка: складено автором за даними [14]

**Показники кредитування відповідно до строків
за 2016-2020 рр., млн грн.***

Роки (станом на кінець періоду)	Строк		
	До 1 року	Від 1 до 5 років	Більше 5 років
2016	350 475,0	389 798,0	258 409,0
2017	405 718,0	342 147,0	268 792,0
2018	491 942,0	336 898,0	244 290,0
2019	473 471,0	307 629,0	190 771,0
2020 (станом на 01.09.)	483 814,0	323 639,0	207 961,0

*Примітка: складено автором за даними [17]

**Показників кредитування відповідно до валюти операції
за 2016-2020 рр.***

Роки (станом на кінець періоду)	Валюта кредитування	В національній валюті, млн грн	В іноземній валюті, млн грн
2016		504 999,0	493 683,0
2017		570 627,0	446 031,0
2018		613 994,0	459 137,0
2019		613 708,0	358 162,0
2020 (станом на 01.09.)		613 094,0	402 319,0

*Примітка: складено автором за даними [17]

Рис.К.1. Види кредитних послуг*

*Примітка: складено автором за даними [42]

Рис.Л.1. Функції ринку кредитних послуг*

*Примітка: складено автором за даними [8]